

6877

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱԻԱՏ, ՅՈՅՍ ԵՒ ՍԷՐ

Կ ա զ Մ Ե Գ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ աւագ քահ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Ծրկրոզ օպագրութիւն

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

րապ. օր. Ն. Ազանեանի, Պօլից. 7.

1913

28(075)

Մ-38

H A P M.
2-958a
28 (075)

1 OCT 2000

Մ-38

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

ՀԱԻԱՏ, ՅՈՅՍ ԵՒ ՍԷՐ

ԲԱՅԱՏՐՈՒՆԻ ՀԱՅՈՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ
ԵԿԵԼԵՅՈՒ ԴԱԲԵՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆ

3639

Կ ա զ մ ե ց
ՅՈՎՀԱՆՆԵՆԻՍ աւագ քահ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կրօնաւոյց Թիֆլիսի օրհորդական III գիմնազիօնի
եւ Անդրկովկասեան իգական ինստիտուտի:

ԴԱՍԱԳԻՐՔ

Պետական միջնակարգ դպրոցների IV եւ V դա-
սաւանների համար:

Երկրորդ պապարուքիւն

Ք Ր Յ Լ Ի Ս

Էլէֆրասպ. օր. Ն. Աղանեանի, Պօլից. 7.
1913

ՀԱՄԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԳՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

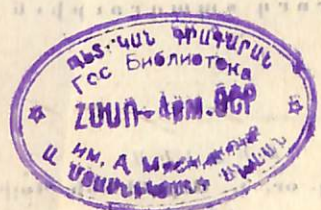
ՀԱՄԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

«Արդ՝ մասն Հաւատք, Յոյս եւ Սէր, սոքա երեքեան
եւ մեծ քան զսոսա սէր է» Ա. Կորնթ. ԺԳ. 13.

Թոյլ տամք զտպագրութիւն գրքուկիս: 31 մարտի
1911 ամի ի Ս. Էջմիածին:

Տեղակալ Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց
Գեորգ արքեպ. Սուրէնեանց.

Թ. 1435

39787-63

այնպէս զորս...
տառապարգրանի...
ամբարշտանքի...

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Երկար տարիների փորձառութիւնովս ՚ի նկատի
առնելով ներկայումս գոյութիւն ունեցող քրիստոնէա-
կան վարդապետութեան դասագրքերի մի քանի ան-
յարմարութիւնները ժամանակիս հանգամանքների հա-
մեմատ, նա մանաւանդ պետական դպրոցներում, ոմանց
գրաբարի անմաւաչելի վկայութիւնների և ոմանց նիւ-
թի անկանոն դասաւորութեան, հարկ համարեցի կազ-
մել ներկայ դասագիրքը, որի նիւթն է «Քրիստոնէա-
կան Հաւատ, Յոյս և Սէր», յատուկ պետական միջնա-
կարգ դպրոցների IV և V-րդ դասարանների համար:

Դասագրքիս մէջ սակաւ բացառութեամբ չեմ
մտցրել վկայութիւններ, նա մանաւանդ գրաբար, մի-
անգամայն ազատ թողնելով պատուարժան կրօնուսոյց-
ներին ամէն անգամ ըստ իւրեանց նկատողութեան
յարմարաւոր կտորներ բերել Սուրբ գրքից և ըստ այնմ
բացատրել: Փորձով գիտեմ, որ վկայութիւնները ու-
սանող և ուսանողուհիները չեն սովորում, այլ միայն
գրքի ստուարանալուն է ծառայում:

Թէ որքան է ինձ յաջողուել պիտէ մասամբ դիւ-
րացնելու ուսուցման եղանակը և թեթեւացնելու աշա-
կերտ-աշակերտուհիների աշխատանքը, թող՞նում եմ այդ
կրօնուսոյց արժ. հայրերի բարեհայեցողութեան, ամե-
նայն սիրով ուշադրութեան առնելով նրանց աննշան
կարծիքն անգամ դասագրքիս վերաբերութեամբ:

Սոյն դասագիրքը կազմելիս իբրև նիւթ աչքի ա-

ոաջ ունեցել եմ գլխաւորապէս հին և նոր կտակա-
րանը, և գրեթէ բոլոր քրիստոնէական վարդապետու-
թեան դասագրքերը, առաւելապէս «Մսերի» և Բէզնա-
զարեանցի:

Նախ քան դասագրքիս երկրորդ տպագրութիւնը,
մեծ հաճոյքով ընդունելով ոմանց կրօնուսույց հայրերի
այն կարծիքը, թէ այս դասագիրքը իբրև երկու տա-
րուայ դասընթաց համառօտ է իւր բովանդակութեամբ,
տեղ-տեղ բարեփոխեցի և աւելացրի մի առանձին գը-
լուսի «Նօթն մահացու մեղքեր և նրանց հակադիր ա-
ռաքինութիւններ» վերնագրով իւրաքանչիւրի բարոյա-
կան կողմի համառօտ բացատրութիւնով:

Յ. ա. ք. Մ.

ճարտարագործ զատաւ 19910 և զայնմ ցաւաւ
մով իւրոսովմ յայնմ թէն իրամարմանմ զատաւ 1
թէն իցիկորտ մարմանոցն և իցիմմնկիւտմաց
թէն իցիմմնկիւտապ լամմնգամնա՞ 19910 իով

**ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱ-
ԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ:**

Քրիստոնէական ուսումը կայանում է Քրիս-
տոսին պաշտելու և նրա պատուիրանները կատա-
րելու մէջ: Այս ուսումը սովորելու համար ամէն
մի հաւատացեալ պէտք է ըմբռնէ և ընդունէ
այն բոլոր ճշմարտութիւնները, ինչ որ յայտ-
նուած է մեզ Ս. Գրքի մէջ: Հաւատացեալ քրիս-
տոնեան պէտք է ունենայ լուսաւոր, հաստատ
և կենդանի հաւատ:

Հաւատը լուսաւոր է այն ժամանակ, երբոր
հաւատի հետ ունի և գիտութիւն և գիտակցա-
բար կատարում է սուրբ Գրքում յայտնուած
ճշմարտութիւնները:

Հաստատ է այն ժամանակ, երբ նա հաւա-
տարիմ է այդ ճշմարտութիւններին և աշխարհի
ոչ մի հանգամանք չի կարող խախտել այդ հա-
ւատը:

Կենդանի է հաւատը այն ժամանակ, երբ
նրա հետ միանում է և բարի գործը:

Քրիստոնէական ուսման հիմքը կազմում են

Հաւատը, Յոյսը և Սէրը: Հաւատը բացատրուած է հաւատի հանգանակի մէջ, Յոյսը՝ Յիսուսի ինն երանութիւնների և Տէրունական աղօթքի մէջ, իսկ Սէրը՝ Տասնաբանեայ պատուիրանների մէջ:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ ՍՈՒՐԲ ԳԻՐԲ:

Աստուածային յայտնութիւն է կոչուում այն, ինչ որ Աստուած ինքը յայտնել է մարդկանց արժանաւոր անձանց միջոցով, սկսած մեր նախահայր Ադամից մինչև Մովսէս և այլ մարգարէները: Վերջին ժամանակները նոյն յայտնութիւնը աւելի կատարեալ կերպով յայտնեց մեզ Իւր միածին Որդին Յիսուս Քրիստոս և ապա Նրա առաքեալները, որ տարածեցին աշխարհի ամեն կողմեր բերանացի և գրաւոր:

Աստուածաշունչ սուրբ գիրք են կոչուում այն գրքերը, որոնց գրել են Ս. Հոգու շնորհքով Աստուածանից ընտրուած մարդիկ, որոնք են հին ուխտի մարգարէները և նոր ուխտի առաքեալները:

Սուրբ գիրքը բաժանուում է երկու գլխաւոր մասի.— Հին կտակարան՝ որ գրուած է Քրիստոսից առաջ մարգարէների ձեռքով, Նոր կտակա-

րան՝ որ գրուած է առաքեալների ձեռքով Քրիստոսից յետոյ:

Հին կտակարանը յայտնում է մեզ Աստուծոյ խոստումը իւր Միածին Որդու աշխարհ գալու մասին, իսկ նորը՝ վկայում է, թէ ինչպէս Աստուած կատարեց իւր խոստումը և իւր միածին Որդուն ուղարկեց աշխարհ, մարդկանց ցոյց տալու փրկութեան ճանապարհը:

Հին և նոր կտակարանը իւրեանց բովանդակութեամբ բաժանուում են չորս կարգի.
1. Օրինադրական, որոնք հին ուխտի օրէնքների հիմն են կազմում: 2. Պատմական, որոնք պատմում են զանազան առաքինի և բարեպաշտ մարդկանց պատմութիւններ: 3. Բարոյական, որոնք սովորեցնում են կեանքի վերաբերեալ բարոյական կանոններ և հաւատի ուսման բացատրութիւնները. և 4. Մարգարէական, որոնք պատմում են զանազան մարգարէների գուշակութիւններ, գլխաւորապէս Յիսուս Քրիստոսի մարգեղութեան վերաբերութեամբ:

Նոր կտակարանի առաջին գրքերը են՝ չորս աւետարանները, որ գրել են Մատթէոս, Մարկոս, Լուկաս և Յովհաննէս աւետարանիչները: «Աւետարան» խօսքը առաջ է եկել աւետիս բա-

ուից և նշանակում է ուրախ լուր, որովհետև նա աւետում է մարդկութեանը Փրկչի երկրաւոր կեանքի և փրկութեան ուրախ լուրը:

Յիսուս Քրիստոսի համբարձումից ութ տարի յետոյ ամենից առաջ աւետարանը գրեց Մատթէոսը, հրէութիւնից դարձած քրիստոնեաների համար և այս պատճառով սկսում է Յիսուսի ազգաբանութիւնից, նկարագրելով մարգարէների գուշակութիւնները, ցոյց տալու համար թէ նա է իսկապէս խոստացած Փրկիչը: Յետոյ գրեց Մարկոսը, 15 տարի յետոյ, մանրամասն նկարագրելով Յիսուսի հրաշագործութիւնները, հեթանոսութիւնից քրիստոնեայ դարձածներին աւելի ամրապնդելու իւրեանց հաւատի մէջ: Դուկասը գրեց 17 տարի յետոյ Յիսուսի երկրաւոր կեանքի ամբողջ նկարագրութիւնը, իսկ Յովհաննէսը գրեց ամենից ուշ, համբարձումից 53 տարի յետոյ, բացատրելով քրիստոնէական եկեղեցու ապագայ վիճակի փառաւորութիւնը խորհրդաւոր կերպով և մարգարէական հոգւով:

Հին կտակարանը իր մէջ պարունակում է քառասուն և հինգ (45) գիրք, նորը՝ քսան և եօթն (27), բոլորը միասին եօթանասուն և երկու (72) գիրք:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆ.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏ.

ՀԱՒԱՏԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ ԵՒ ՆՐԱ ԾԱԳՈՒՄԸ

Հաւատն է այն մեծ շնորհը, որով հաւատացեալը ընդունում է և հաւատում այն ամէն ճշմարտութիւններին, որ Աստուած մեզ յայտնել է:

Հաւատի հանգանակը, որ է «Հաւատամքը», սուրբ գրքի համառօտ, բայց ճիշտ բովանդակութիւնն է, որի մէջ յայտնուած բոլոր ճշմարտութիւններին ամէն մի քրիստոնեայ պարտաւոր է հաւատալ:

Հաւատամքը գրուեց Փրկչի 325 թ. Նիկիա քաղաքում, ուր ժողովուրդով քրիստոնեայ եկեղեցու 318 ներկայացուցիչ ամէն ազգի հայրապետներ, կազմեցին առաջին տիեզերական ժողովը: Այս ժողովին մեր եկեղեցու կողմից ներկայ էր ս. Գրիգոր Լուսաւորչի փոքր որդի Արիստակէսը, ուր դատապարտեցին Ազէքսանդրացի Արիոս երէցին, որ ուրանում էր Քրիստոսի աստուածութիւնը և Որդին Աստուած չէր զաւանում հաւասար Հօրը, այլ մի լոկ արարած: Սոյն ժողովում սահմանեցին, որ Յիսուս Քրիստոս է ճշմարիտ Աստուած և Աստուծոյ Որդի և համագոյակից Հօր և Սուրբ Հոգուն:

Մեր հաւատի հանգանակը բաղկացած է տասններկու յօդուածից և մի յաւելուածից:

Յօդ. 1. Հաւատամք 'ի մի Աստուած 'ի հայրն Ամենակալ, յՍրարիչն երկնի և երկրի երեւելեաց և աներևութից:

Յօդ. 2. Հաւատամք և 'ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ՝ Հօրէ միածին, այսինքն յէութենէ Հօր: Աստուած յԱստուծոյ, լոյս 'ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ, յԱստուծոյ ճշմարտէ՝ ծնունդ և ոչ արարած: Նոյն ինքն 'ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղև յերկինս և 'ի վերայ երկրի՝ երևելիք և աներևոյթք:

Յօդ. 3. Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ 'ի յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս 'ի Մարիամայ Սրբոյ կուսէն Հոգևոյն Սրբով: Որով էառ զմարմին, զհոգի և զմիտ և զամենայն որ ինչ է 'ի մարդ ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք:

Յօդ. 4. Չարչարեալ, խաչեալ և թաղեալ:

Յօդ. 5. Յերրորդ աւուր յարուցեալ:

Յօդ. 6. Ելեալ 'ի յերկինս նովին մարմնովն՝ նստաւ ընդ աջմէ Հօր:

Յօդ. 7. Գալոց է նովին մարմնովն և փառօք Հօր, 'ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:

Յօդ. 8. Հաւատամք և 'ի Ս. Հոգին, յանեղն

և 'ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և 'ի մարգարէս և յաւետարանս: Որ էջն 'ի Յորդանան, քարոզեաց զԱռաքեալն և բնակեցաւ 'ի սուրբսն:

Յօդ. 9. Հաւատամք և 'ի միմիայն ընդհանրական և Առաքելական եկեղեցի:

Յօդ. 10. 'ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, 'ի քաւութիւն և 'ի թողութիւն մեղաց:

Յօդ. 11. 'ի յարութիւնն մեռելոց:

Յօդ. 12. 'ի դատաստանն յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց, յարքայութիւնն երկնից և 'ի կեանն յաւիտենականս:

Յաւելուած՝

Իսկ որք ասենն՝ էր երբեմն, յորժամ ոչ էր Որդի, կամ էր երբեմն յորժամ ոչ էր Սուրբ Հոգի, կամ թէ յոչէից եղեն, կամ յայմէ էութենէ ասեն լինել զՈրդին Աստուծոյ և կամ զսուրբ Հոգին և թէ փոփոխելիք են կամ այլայլելիք, զայնախիսն նգովէ կաթողիկէ և Առաքելական սուրբ եկեղեցի:

Երբ ս. Արիստակէսը Ա. տիեզերական ժողովի վճիռը բերաւ իւր հօրը—Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին, նա 326 թուին Վաղարշապատում ազգային ժողով գումարելով ընդունեց հաւատի հանգանակը և իբրև հաստատութիւն իւր կողմից աւելացրեց հետևեալ խօսքերը.

«Իսկ մեր փառաւորեսցուք, որ յառաջ քան

զյաւիտեանս, երկիրպագանելով Սրբոյ Երրորդ
դոկթեան և Միոյ Աստուածութեանն Հօր և Որդ-

ՄՐ ԳՐԵԳՈՐ ԼՈՒՍՎԻՆՈՐԷ

ւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս

յաւիտենից, ամէն՞ որը միայն մեր եկեղեցումն
է կարգացում:

Մեր եկեղեցին ընդունեց Նիկիոյ ս. Ժո-
ղովի հանգանակը և յետագայ ժողովներում
մշակեց, մասամբ պարզաբանեց նոյն ժամանա-

ՄԵԾԵ ՆԵՐՍԷ
կուայ ծագած ազանդների ու երկպառակութիւն-
ների առաջն առնելու համար: Արիտաից յետոյ
գլխաւոր աղանդաւոր համարոււմ էր յոյն պատ-
րիարզ հոգեմարտ Մակեդոնը, որի դէմ գումա-

րուեցաւ Կոստանդնուպօլսի տիեզերական Ա. ժողովը 381 թ.: Այս ժողովում ներկայ էին 150 հայրապետներ, որոնց թւում և մեր Մեծն Ներսէս Հայրապետը: Մակեդոնը ուրանում էր Ս. Հոգու Աստուածութիւնը, ինչպէս որ Արիոսը ուրանում էր Քրիստոսի աստուածութիւնը: Ժողովը որոշեց դաւանել Ս. Հոգուն հաւասար անձն Հօր և Որդուն:

Երբորդ աղանդաւորն էր յոյն պատրիարկ Նեստորը, որի դէմ գումարուեցաւ Եփեսոսի ժողովը 431 թ. 200 հայրապետների մասնակցութեամբ, ուր մեր եկեղեցու կողմից ներկայ էին ս. Սահակ Պարթև հայրապետի փոխարէն նրա աշակերտները: Նեստորը ուրանում էր Յիսուս Քրիստոսի Աստուծոյ Որդի և մարդու որդի լինելը, դաւանելով երկու քրիստոս, իսկ Մարիամ ս. կոյսին մարդածին և ոչ աստուածածին: Ժողովը դատապարտեց Նեստորին և որոշեց դաւանել «մի Տէր Յիսուս Քրիստոս», իսկ Մարիամ ս. կոյսին Աստուածածին:

Մեր եկեղեցին ընդունում է միայն երեք տիեզերական ս. ժողովներ. 1) Նիկիոյ, 2) Կոստանդնուպօլսի և 3) Եփեսոսի առաջին ժողովները: Բացի սորանից ունեցել է և իւր Ազգային ժողովները, որ եղել է ամենայն Հայոց Հայրապետի հրաւէրով:

ՀԱՒԱՏԱՄՔԻ Ա. ՅՕԴՈՒԱԾԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Հաւատամք 'ի մի Աստուած 'ի հայրն ամենակալ և այլն:

Աստուծուն հաւատալ, նշանակում է հաւատալ նրա գոյութեանը և զօրութեանը: Եթէ մեր հաւատը լինի դէպի Աստուած գիտակցաբար, այն ժամանակ, ոչ մի բան աշխարհիս երեսին չի կարող մեզ հեռացնել մեր հաւատից: Ճշմարիտ հաւատ ունեցողը պարտաւոր է իւր հաւատը բերանով ևս խոստովանել ամեն տեղ առանց վախենալու:

Երբ ասում ենք «Հաւատամք 'ի մի Աստուած», զրանով խոստովանում ենք թէ երկնքի և երկրի Ստեղծող Աստուածը մէկ է, հերքում ենք բազմաստուածութիւնը: Եւ որովհետեւ Ստեղծող Աստուածը ժամանակով առաջ է բոլոր արարածներից, այս պատճառաւ չ'կայ մի արարած, որ հնարաւորութիւն ունենայ հասկանալ Աստուծոյ ինչ լինելը:

Սուրբ Գիրքը Աստուծոյն տալիս է զանազան անուններ, որոնք ցոյց են տալիս Աստուծոյ կատարելութիւնները: Սրանցից հաւատամքի մէջ յիշուած են «Ամենակալ» (Ամենակարող) և «Արարիչ» (ստեղծող) յատկութիւնները, իսկ միւս բոլոր անունները բղխում են յիշեալ երկու յատկութիւններից. այն է՝ անեղ, (չստեղծուած), ինքնագոյ (ինքն իրեն եղած), անսկիզբն (սկիզբ չունեցող), անվախճան (վերջ չունեցող) հոգի,

ամենագոր (ամենից գորաւոր), ամենասուրբ (ամենից սուրբ), ամենուրեք (ամեն տեղ գտնուող) և այլն:

Թէպէտ Աստուած պարզ հոգի է, բայց սուրբ գիրքը տալիս է նրան այնպիսի անդամներ և զգայարանքներ, որպիսին ունենք մարդիկս. դրա պատճառն այն է, որ մենք կարողանանք հեշտութեամբ գաղափար կազմել Աստուծոյ մասին. օրինակ՝ Աստուծոյ սիրտ ասելով հասկանում ենք նրա բարութիւնը, ձեռք՝ նրա ամենակարողութիւնը, աչք՝ ամենատեսութիւնը և այլն:

ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԵՐՐՈՐԳՈՒԹԻՒՆ

Սուրբ գրքից գիտենք, որ Աստուած մէկ է և ունի երեք անձն, Հայր, Որդի և Սուրբ Հոգի. այս երեքը միասին կոչոււմ են մի աստուածութիւն և սուրբ երրորդութիւն:

Նոր կտակարանը երրորդութեան գոյութեան մասին պարզ վկայութիւն է տալի: «Քրիստոս ստաց իւր աշակերտներին. «Գնացէք այսնձեռն քարոզեցէք ամեն հեթանոսներին. մկրտեցէք նրանց Հօր, Որդու և Սուրբ Հոգու անունով»: Նաև Յիսուս Քրիստոսի մկրտութեան ժամանակ երբ Ս. Հոգին աղանակերպ իջաւ նրա վրայ և Հայրը ձայն տուեց երկնքից ասելով «Դա է իմ սիրելի Որդին, դրան լսեցէք»: Այդպիսով վկայեց երրորդութեան գոյութիւնը, ու

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ

րովհետև Հայրը ձայն տուեց երկնքից, Որդին մկրտուում էր, Հոգին իջաւ նրա վրայ:

Իսկ հին կտակարանի մէջ երրորդութեան մասին թէպէտ պարզ չէ յայտնած, բայց յիշուածներից հասկանալի է, որ այնտեղ ևս ե-

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ
ГОС БИБЛИОТЕКА
ՀԱՍՈՒՐԲ
Հ. Ա. ՄԵՇԿԻՆԱ

րեք անձնաւորութեան մասին է խօսուում: Օրինակ՝ «Արասցուք մարդ ըստ պատկերի մերում»: «Եկայք ի շջուք և խառնակեսցուք զլեզուս նոցա»: Վերոյիշեալ յոգնակի բառերը «Արասցուք, եկայք, ի շջուք և խառնակեսցուք, ակնարկում է երբորդութեան մասին:

Աստուծոյ երեք անձինք միմեանցից զանազանում են անունով — անձով, բայց բնութիւնով, զօրութիւնով և կամքով և ամենայն յատկութիւններով հաւասար են: Հօրից ծնւում է Որդին, ինչպէս լոյսն արեգակից կամ խօսքը մտքից, իսկ Հոգին բոլորում է Հօրից, ինչպէս ինքն Յիսուս ասաց. «Հոգին ճշմարտութեան, որ ի Հօրէ ելանէ, այսինքն ճշմարտութեան հոգին, որ Հօրից է բոլորում»:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԵՒ ՄԱՐԴՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրբ գիրքը մեզ յայտնում է թէ սկզբում Աստուած ստեղծեց երկինքն ու երկիրը, թէ երկիրը աներևոյթ էր և անպատրաստ և Աստուած կարգի բերաւ նրանց վեց օրում:

Առաջին օրը ստեղծեց լոյսը, երկրորդ օրը՝ երկնային կամարը, կամ տեսանելի երկինքը: Երրորդ օրը՝ ջրերը բաժանեց ցամաքից և ստեղծեց բոյսերը: Զորրորդ օրը՝ երևեցրեց արեգակը, լուսինը և աստղերը: Հինգերորդ օրը՝ ջրի մէջ

ապրող կենդանիները և օդի մէջ գտնուող թռչունները: Վեցերորդ օրը՝ բոլոր չորքոտանի կենդանիները և ամենից յետոյ ստեղծեց մարդուն:

Եօթներորդ օրը Աստուած հանգստացաւ, ասում է սուրբ գիրքը և այդ օրը կոչուեց հանգիստ կամ Շաբաթ: Աստուծոյ ստեղծած արարածներին մէջ չ'կային սկզբում ոչ մի չար բան, այլ ամենն էլ բարի էին, ինչպէս որ սուրբ գիրքն էլ վկայում է «Եւ ետես Աստուած զամենայն զոր արար և անա բարի են յոյժ» (Աստուած տեսաւ, որ այն ամէնը, ինչ որ ստեղծել է, բոլորն էլ շատ բարի են) Ծնն. Ա. 31:

Մարդուն ստեղծելիս Հայրը խորհուրդ արաւ իւր Որդու և Սուրբ Հոգու հետ և ասաց. «Մեր պատկերի նման ստեղծենք մարդուն»: Մարդուն ստեղծեց հողից և տուաւ նրան անմահ հոգի և ազատ կամք, որպէս զի մարդն իւր խելքովն ու կամքով ուզենայ երջանկանայ, ուզենայ չ'երջանկանայ, այսինքն եթէ երջանիկ լինել կամենայ, թող պահէ Աստուծոյ պատուիրանները, իսկ եթէ չ'պահէ, իմանայ որ երջանիկ լինել չի կարող:

Մարդս Աստուծոյ պատկերն է իւր սրբութեամբ և անմեղութեամբ և ոչ մարմնական պատկերով, որովհետև Աստուած նիւթական կերպարանք չ'ունի: Աստուած մեր նախածնողներին դրաւ դրախտի մէջ, օրհնեց և ասաց. «Աճեցէք, բազմացէք, լցրէք երկիրը որդիներով և տէր եղէք եր-

կրին»։ Ուստի մարդիկ ամէն ժամանակ պահելով Աստուծոյ պատուիրանները, պէտք է երջանիկ ապրէին, բայց Ադամ և Եւան չ'պահելով Աստուծոյ պատուէրը, զրկուեցին դրախտի կեանքից և Աստուած բնակեցրեց նրանց դրախտից դուրս։

Բայց որովհետև մեր Արարիչը Ամենաբարի է, չ'ուզեց, որ մարդ միշտ զրկուած լինի դրախտի կեանքից, խոստացաւ Փրկչին ուղարկել աշխարհ, որ բոլոր մարդկանց ազատէ մեղքից և դարձնէ մարդուն նորից Աստուծոյ պատկեր։

Անա այս նպատակով Յիսուս Քրիստոս եկաւ աշխարհ և մեզ տուաւ օրէնք, որի պահպանութեամբ նորից ժառանգենք դրախտի կեանքը։

Հաւատամքի մէջ յիշուած «աներևոյթ» խօսքը նշանակում է անտեսանելի, այն է հրեշտակները և մարդկանց հոգիները։ Հրեշտակ՝ նշանակում է Աստուծոյ կամքը բերող և մարդկանց յայտնող, որի համար սուրբ գրքից ունինք շատ օրինակներ, ինչպէս Մարիամ Սուրբ կոյսի աւետման ժամանակ և այլն։

Մեր եկեղեցին հրեշտակներին տալիս է անուններ, բոլորը ինն դասակարգ են և բաժանուում են բարի և չար հրեշտակներ։ Բարի հրեշտակները ծառայում են Ասածուն և պահպանում են փորձանքներից բարի քրիստոնեաներին, իսկ չար հրեշտակները նրանք են, որոնք չ'հնազանդուեցան Ասածուն, խաբեցին մեր նախածնողներին։

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՆԱԽԱԽՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Աստուծոյ նախախնամութիւն ասելով պէտք է հասկանալ, որ Աստուած աշխարհը ստեղծելուց յետոյ անխնամ չ'թողեց, այլ պահպանում է բոլոր արարածներէ գոյութիւնը, ուղղելով նրանց դէպի բարին։

Առանց Աստուածային նախախնամութեան և հոգատարութեան անհնարին է, որ երկինքը և երկիրը մնային իւրեանց բարեկարգ դրութեան մէջ ստեղծուելու օրից մինչև այսօր։

ՀԱԻՍՏԱՄՔԻ Բ. ՅՕԴ. ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հաւատամք և 'ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ... և այլն։

Այս խօսքերով մենք հաւատում ենք թէ Ամենասուրբ երրորդութեան երկրորդ անձն է մի Տէր Յիսուս Քրիստոսը։ Յիսուս անունը տրուեց նրան Գաբրիէլ հրեշտակապետից նրա ծնուելուց առաջ։ Իսկ Քրիստոս և Մեսսիա անուանեցին մարգարէները, երբ սպասում էին նրա գալըստեան։ Յիսուս նշանակում է Փրկիչ, որովհետև ծնուեց մարդկանց փրկելու համար, իսկ Քրիստոս յունարէն է և Մեսսիա եբրայերէն ու նշանակում է Օծեալ։

Հին ուխտի ժամանակ օծեալ էին կոչուում երբայեցեոց թագաւորները, մարգարէները և քահանաները, որովհետև այդ կոչումն ստանալիս օծուում էին իւրով: Քրիստոս երկրիս վրայ եղած ժամանակ կատարելով այդ պաշտօնները ևս, կոչուեցաւ Օծեալ:

Յիսուս Քրիստոսին սուրբ գիրքը անուանում է միածին, որովհետև նա է միակ Աստուծոյ Որդին: Աստուծոյ Որդիք կոչուում են նաև Սուրբ և խաղաղարար մարգիկ, բայց ոչ իւրեանց գոյութեամբ, այլ սրբութեամբ:

Հաւատում ենք, որ նա ծնուած է Հօր Աստուծոց, ինչպէս լոյսը լուսից, այն է ինչպէս արեգակի ճառագայթները արեգակից, թէ նա ճշմարիտ Աստուած է ծնուած ճշմարիտ Աստուծոց, որ նա ծնունդ է և ոչ ստեղծուած: Որ Հօր Աստուծոյ հետ ունի միեւնոյն գոյութիւնը և Աստուածային բոլոր յատկութիւնները և թէ ամենայն ինչ նրանով է ստեղծուած, ուրեմն և նա է աշխարհի ստեղծողը:

Գ. ՅՕԴ. ԲԱՅՄՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան . . . և այլն:

Սորանով հաւատում ենք թէ Աստուծոյ Որ-

դին իբրև պարզ հոգի, իջաւ երկնքից և մեզ երևեցաւ մեր կերպարանքով մարդկային ազգը

փրկելու համար. թէ նա մարմին առաւ, այսինքն մարդկային բնութիւն ստացաւ Մարիամ Ս. կոյ-

սից Սուրբ Հոգւոյ շնորհքով մեզ մարդկանց սկզբնական մեղքից ազատելու համար, այն մեղքից, որով բոլոր մարդիկ զրկուեցան յաւիտենական երջանկութիւնից և Աստուածային շնորհներից:

Հաւատում ենք, որ Արդարադատ Աստուածը թէպէտ պատժեց մեր նախածնողներին, բայց միևնոյն ժամանակ խոստացաւ ուղարկել աշխարհ իւր Միածին Որդին, մեղքի բուն պատճառի գրլուխը ջախջախելու և մեզ ազատելու և նա ծընուելով ստացաւ մարդկային մարմին, հոգի եւ միտք, և մարդկային բոլոր յատկութիւնները բացի մեղքից, իսկապէս և ոչ կարծիքով: Եւ մենք կատարելապէս փրկուած կ'լինինք այն ժամանակ, երբոր նրա վարդապետութիւնը կընդունենք ճշմարիտ հոգւով և մեր կեանքը կ'վարենք նրա համեմատ:

Հայաստանեայց եկեղեցին դաւանում է, որ Յիսուս Քրիստոս ծնուելով Մարիամ Ս. կոյսից և առնելով մարդկային բնութիւն, եղաւ կատարեալ մարդ իւր կատարեալ Աստուածութեամբ, ընդունելով նրա մէջ Աստուածային մի անձն, մի դէմ և Աստուածային ու մարդկային բնութիւնից անշփոթ և անխառն միաւորուած մի բնութիւն:

Գ. 307. ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ.

Մենք հաւատում ենք, որ Աստուծոյ Որդի Յիսուս Քրիստոսը, ճշմարիտ հաւատը մարդկանց սովորեցնելուց յետոյ չարչարուեց, խաչուեց մեր պատճառով, այսինքն թոյլ տուեց, որ հրէայ ժողովուրդը Նրան խաչի վրայ բարձրացնէ և նա մեռաւ ու թաղուեց այդպիսի մի անարգ մահով Հրէից ծերերի և դպիրների ստութիւններն ու անօրէն կենցաղավարութիւնը յանդիմանելու համար, որպէս զի մարդկանց ազատէ յաւիտենական պատժից:

Հաւատում ենք, որ Յիսուս Քրիստոս չարչարուեց, խաչուեց և թաղուեց ոչ Աստուածութեամբ, այլ իբրև մարդ, որովհետև նա իբրև Աստուած անմահ է և անչարչարելի:

Յիսուս Քրիստոսի մահուան և թաղման սուրբ յիշատակը յարգելու համար՝ Նրան հաւատացողներս կարող ենք մասնակից լինել Նորան միմիայն մեր կենդանի հաւատով, քրիստոնէական սուրբ եկեղեցու սրբարար խորհուրդների արժանաւոր ընդունելութեամբ և միևնոյն ժամանակ կատարելով մեզ աւանդած սիրոյ պատուիրանները:

Ե. 307. ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յերրորդ աւուր յարուցեալ.

Հաւատում ենք, թէ Աստուծոյ Որդին Յիսուս Քրիստոս մարդկային բնութիւնով մեռնելուց յետոյ, սուրբ գրքի վկայութեան և մարգարէների գուշակութեան համաձայն, մահուան երրորդ օրը յարութիւն առաւ և այդ յարութիւնով ապացոյց տուաւ մեզ մեր ապագայ յարութեան:

Յիսուսի յարութիւնը իմացուեց շաբաթ երեկոյեան լոյս կիրակի, ինչպէս որ Մատթէոս աւետարանիչը վկայում է «Շաբաթ երեկոյին, երբ լուսանում էր կիրակի կամ միաշաբաթ, Մարիամ Մագթաղինացին և միւս Մարիամն եկան զերեզմանը տեսնելու:

Շաբաթ երեկոյեանը կատարում ենք Քրիստոսի յարութեան տօնի նախատօնակը: Իրա պատճառն այն է, որ Հայաստանեայց եկեղեցին օրուան սկիզբը հաշուում է երեկոյից և ամէն մեկ յայտնի տօների ժամանակ նախընթաց երեկոյին կատարում է նախատօնակ:

Հաւատում ենք, որ Յիսուս Քրիստոս յարութիւնից յետոյ քառասուն օր մնաց երկրիս վրայ, երևաց իւր մի քանի աշակերտներին և ուրիշ հաւատացեալներին, քարոզելով նրանց իւր վարդապետութիւնը, և աւելի ևս հաստատելու նրանց իրենց հաւատի մէջ:

Զ. ՅՕԴ. ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ելեալ յերկինս նովին մարմնովն և նստաւ ընդաջմէ Հօր:

Հաւատում ենք, որ Աստուծոյ Որդին Յիսուս Քրիստոս իւր յարութեան քառասներորդ օրը բարձրանալով Ձիթենեաց սարը, ձեռք զնետով աշակերտների գլխին, օրհնեց նրանց և համբարձաւ երկինքը մարդկային մարմնով և նստեց Հօր Աստուծոյ աջ կողմը: Սորանով հաւատում ենք, որ Յիսուս Քրիստոս ունի Աստուծոյ հետ հաւասար զօրութիւն, պատիւ և փառք:

Է. ՅՕԴ. ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գալոց է նովին մարմնովն և փառօք Հօր 'ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, Որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:

Հաւատում ենք, որ Աստուծոյ Որդին կրկին անգամ գալու է նոյն մարմնով և Հօր Աստուծոյ փառքով դատելու արդարներին և մեղաւորներին: Այս դատաստանը պէտք է լինի միանգամայն արդար, ինչպէս ինքն է ասում «դատաստանն իմ արդար է» և այն ժամանակ պէտք է հատուցանէ ամէն մէկին իւր գործերի համեմատ: Վերջին դատաստանի օրը Աստուած չ'յայտ-

նեց մեզ, որպէս զի ամեն ժամանակ պատրաստ լինինք հաշիւ տալու մեր ամեն մի հասարակ գործերի համար: Յիսուսի երկրորդ գալուստը բոլորովին նման չէ լինելու առաջինին. առաջ նա եկաւ աշխարհ խոնարհ և աղքատիկ կերպարանքով, իսկ երկրորդ անգամ կ'գայ Հօր փառքով, երկնային զօրութեամբ և հրեշտակների սպասաւորութեամբ:

Հաւատում ենք նոյնպէս, որ Յիսուսի թագաւորութեանը վախճան չկայ:

Ը. ՅՕԴ. ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հաւատամք և 'ի Սուրբ Հոգին . . . և այլն: Հաւատում ենք Սուրբ Հոգուն, որ նա Ամենասուրբ երրորդութեան երրորդ անձն է, Որին դաւանում ենք իբրև ճշմարիտ Աստուած. հաւատում ենք, որ Ս. Հոգին ունենալով Հօր և Որդւոյ հետ հաւասար պատիւ և փառք, տալիս է արարածներին կենդանութիւն և հաւատացեալներին հոգևոր կեանք:

Հայաստանեաց եկեղեցին հաւատում է, որ Ս. Հոգին բղխում է միմիայն Հօրից, ինչպէս ասում է Խնքն Յիսուս «Հոգին ճշմարտութեան, որ 'ի Հօրէ ելանէ, նա վկայեացէ վասն իմ» (Ճշմարտութեան Հոգին, որ Հօրիցն է բղխում, նա իմ մասին կ'վկայէ):

Հաւատում ենք, որ մարգարէները և առաքեալները Աստուծոյ կամքը մարդկանց յայտնելու և Սուրբ գիրքը գրելու ժամանակ Սուրբ Հոգու ազդեցութեամբ և ներշնչմամբ էին խօսում և գրում: Հաւատում ենք, թէ երբ Յիսուս Քրիստոս մկրտուում էր Յորդանան գետի մէջ, Ս. Հոգին իջաւ նրա վրայ ազաւնու կերպարանքով և վկայեց թէ Քրիստոս ուղարկուած է Հօրից, նոյնպէս Յիսուսի յարութեան յիսուներորդ օրը Հրէից Պենտեկոստէի տօնին հրեղէն լեզուների ձևով իջաւ աշակերտների վրայ, որոնց հետ էր և Ս. Կոյս Մարիամ Աստուածածինը վերնատան մէջ և առաքեալները ստացան շնորհ և կարողութիւն խօսելու այլ և այլ լեզուներ և քարոզելու Աստուծոյ աւետարանը: Մենք ևս Սուրբ Հոգու շնորհը կարող ենք ստանալ եկեղեցու սուրբ խորհուրդների միջոցով, ջերմեռանդ և ճշմարիտ անտուածապաշտութեամբ և նաև Աստուծոյն մաքուր և խոնարհ սրտից բղխած աղօթքներով, հաւատալով, որ Ս. Հոգին բնակուում է սուրբ մարդկանց մէջ:

Թ. 307. ԲԱՅՍՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հաւատամք և 'ի միմիայն, ընդհանրական և առաքելական սուրբ եկեղեցի:

Հաւատում ենք եկեղեցուն, Որի գլուխը և հիմնադիրն է մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը:

Եկեղեցի նշանակում է հաւատացեալների ժողով, որի անդամները իրար հետ միացած են ճշմարիտ հաւատով, յոյսով և սիրով:

Քրիստոնէական եկեղեցին բաժանուում է երկուսի, այն է՝ տեսանելի և անտեսանելի: Տեսանելին անւանուում է նաև զինուորեալ եկեղեցի, իսկ անտեսանելին յաղթանակող: Կենդանի հաւատացեալները զինուորեալ եկեղեցի այն պատճառով են կոչուում, որ աշխարհիս վրայ ճշմարիտ հաւատով և առաքինի գործերով կուում են ամէն տեսակ շարութեանց դէմ և յաղթում են: Իսկ հաւատացեալ ննջեցեալների հոգիները կենդանի ժամանակ բարւոք պատերազմը պատերազմելուց յետոյ կազմում են փառքի պսակի արժանի յաղթանակող եկեղեցի:

Զինուորեալ եկեղեցին դարձեալ բաժանուում է՝ սովորեցնող, որ բոլոր հոգևորականներն են, սկսած առաքեալներից և սովորող՝ որ հաւատացեալ ժողովուրդն է:

Եկեղեցի է կոչուում նաև Աստուծոյ տունը կամ Տաճարը, ուր հաւատացեալները կատարում են իւրեանց աստուածապաշտութիւնը: Ուստի և նիւթական Տաճարը, որ ընդունում է միշտ իւր մէջ հաւատացեալ ժողովուրդին, նրա անունով փոխաբերաբար ստացել է «եկեղեցի» անունը:

Հաւատում ենք, որ քրիստոնէական եկեղեցին ունի հետեւեալ չորս յատկութիւնը՝ մի, սուրբ, ընդհանրական և առաքելական:

Եկեղեցին մի է ասում նրա համար, որ թէպէտ Քրիստոսի հաւատացեալները ազգով, լեզուով և ծէսերով զանազանում են միմեանցից, սակայն ունին մի գլուխ և մի հիմնադիր, որ է Յիսուս Քրիստոս:

Սուրբ է Քրիստոսի եկեղեցին նրա համար, որ իւր հիմնադիր Յիսուս Քրիստոս, իւր արիւնով, նա և մկրտութեան սուրբ խորհրդով սրբեց հաւատացեալներին սկզբնական մեղքից, տալով միջոց ազատելու նաև ներգործական մեղքից եկեղեցու միւս սրբարար խորհուրդները ընդունելով:

Եկեղեցին ընդհանրական է կոչւում նրա համար, որ ընդունում է իւր ծոցի մէջ սուրբ աւագանի մկրտութեամբ վերածնուած բոլոր հաւատացեալներին առանց խտրութեան ազգութեան և սեռի:

Առաքելական է կոչւում նրա համար, որովհետև Քրիստոսի եկեղեցին հաստատուած է Առաքեալների Հանքերով և նրանց յաջորդների քարոզութիւնով և ուղղափառ հաւատով:

Ժ. 307. ԲԱՅՄՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հաւատամք 'ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, 'ի քաւութիւն և 'ի թողութիւն մեղաց: Հաւատում ենք եկեղեցու խորհուրդներին, որոնց արժանաւոր կերպով ընդունող հաւատացեալը ստանում է Աստուածային շնորհը անբևոյթ կերպով:

ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

Եկեղեցու խորհուրդները եօթն են՝

1. Մկրտութիւն, 2. Դրոշմ, 3. Ապաշխարութիւն, 4. Հաղորդութիւն, 5. Ամուսնութիւն կամ Պսակ, 6. Կարգ կամ Ձեռնադրութիւն և 7. Օծումն հիւանդաց:

1. Մկրտութիւն.

Մկրտութիւնը եկեղեցու եօթն խորհուրդներից մինն է, որ հաւատացեալը ընդունելով Հօր, Որդու և Սուրբ Հոգու անունով, ստանում է Սուրբ Հոգու շնորհքը, վերածնում է աւագանի միջոցով, ազատում է սկզբնական մեղքից և մտնում է նոր հոգևոր կեանքի մէջ:

Մկրտութեան սուրբ խորհուրդը սահմանեց մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը նախ ինքը մկրտուելով Յորդանան գետում, երկրորդ պատուիրելով

աշակերտներին ասաց. «Քնացէք և բոլոր հեթանոսներին մկրտեցէք Հօր, Որդու և Սուրբ Հոգու անունով»:

Մկրտութիւնը կատարում են եկեղեցու կարգաւոր պաշտօնեաները, երեք անգամ ընկղմելով երեխային աւազանի մէջ սուրբ երրորդութեան անունով. առաջին անգամ ընկղմում է և ասում. յանուն Հօր, երկրորդ անգամ և Որդւոյ, երրորդ անգամ և Հոգւոյն սրբոյ: Երեխային ջրի մէջ երեք անգամ ընկղմելը նշանակում է Յիսուսի երեք օրուայ թաղումն ու յարութիւնը, որը և համարւում է մկրտութեան արտաքին ծէսը:

Մկրտութեան ժամանակ երեխան ունենում է կնքահայր իբրև նրա երաշխաւոր, որը պարտաւորւում է իւր սանիկին դաստիարակել քրիստոնէական հաւատով, ինչպէս այդ լինում էր քրիստոնէութեան առաջին դարերում:

Մկրտութեան խորհուրդը չէ կրկնւում. այն է՝ որ մի անգամ մկրտւածին երկրորդ անգամ չի կարելի մկրտել, որովհետև Յիսուս Քրիստոս մի անգամ մկրտուեց և զրա համար էլ Հաւատամքի մէջ ասուած է «Հաւատամք՝ ի մի մկրտութիւն»:

Չեն կրկնւում նաև Դրոշմի և Կարգի խորհուրդները, որովհետև Աստուածային շնորհը, որ հաւատացեալը ստանում է այդ խորհուրդների միջոցով, անջնջելի են նրա սրտի և հոգու մէջ:

Քրիստոնէութեան նախնի հալածանքի դարերում նաճատակներից ու սուրբերից ոմանք թէպէտև չ'մկրտուած, բայց իւրեանց մահով վկայելով Յիսուսի Աստուածութիւնը, մկրտուեցին՝ թափելով իւրեանց արիւնը քրիստոնէական հաւատի համար, որոնք և կոչւում են սիրով և արիւնով մկրտուածներ:

2. Դ Ր Ո Ղ Մ .

Դրոշմը եկեղեցու խորհուրդ է և քրիստոնէական հաւատի կնիքը, որով նոր մկրտուածը ընդունում է Սուրբ Հոգու շնորհը, հաստատւում է քրիստոնէական կեանքի մէջ և ոյժ է ստանում կատարելու քրիստոնէական հաւատի պատուիրանները: Դրոշմի խորհուրդը հաստատեց Ս. Հոգին նախ իջնելով Յիսուսի վրայ Յորդանան գետում մկրտութեան ժամանակ և երկրորդ՝ Առաքեալների վրայ Երուսաղէմում վերնատանը Հոգեգալստեան օրը:

Այս խորհուրդը Առաքեալները կատարում էին ձեռք գնելով մկրտուածի գլխին, որով աներևութապէս նրա վրայ իջնում էր Ս. Հոգու շնորհը: Մեր եկեղեցին այս խորհուրդը կատարում է անմիջապէս մկրտութիւնից յետոյ:

Քահանան սուրբ միւռոնով օծում է մկրտուածի ճակատը, աչքերը, ականջները, հոտո-

տելիքը, բերանը, ձեռքերը, սիրտը, մէջքը և ոտները և ամէն մի զգայարան խաչանիշ կնքելով, արտասանում է դրոշմի էական խօսքերը, այն է՝ «կնիքս յանուն Յիսուսի Քրիստոսի»:

Սուրբ միւռոնը օրհնւում է Ս. Էջմիածնում մեծ հանդէսով ամենայն Հայոց Հայրապետից և այնտեղից բաժանւում է Հայոց բոլոր եկեղեցիներին:

3. Ապաշխարութիւն

Ապաշխարութիւնը եկեղեցու խորհուրդ է, որով հաւատացեալը խոստովանելով իւր մեղքերը քահանայի առաջ և նրանից ընդունելով թողութիւն, ստանում է իւր ունեցած հաւատի համեմատ ներումն իւր գործած մեղքերից Ս. Հոգու շնորհքով:

Եկեղեցին ապաշխարող հաւատացեալից պահանջում է բոլոր մեղքերի սրտանց զղշումն, հրաժարուելով ամենտեսակ անվայել և յանցաւոր գործերից: Ապա քահանան նայելով նրա յանցանքին, կամ ենթարկում է ապաշխարութեան, պարտաւորեցնելով սրտանց զղջալու իւր յանցանքը և մաքրելու իւր խիղճը և կամ արձակում է մեղքերից՝ կրկնելով Յիսուսի խօսքերը, որով Առաքեալներին իրաւունք տուեց մարդկանց մեղքերը ներելու, ասելով. «Եթէ դուք մէկին երկ-

րիս վրայ կնքէք, նա ներուած կ'լինի երկնքումը, եթէ կ'կապէք, կապուած կ'լինի»: Սորանով Յիսուս Քրիստոս հաստատեց ապաշխարութեան խորհուրդը:

Եթէ քրիստոնեան իւր մեղքերը անթերի զղջալով խոստովանում է քահանային, վերջինս դառնում է նրա և Աստուծոյ մէջ միջնորդ, բռժիշկ նրա հոգու և դատաւոր նրա խղճի: Ապաշխարութեան խորհուրդը կոչւում է խոստովանութիւն:

4. Հաղորդութիւն:

Հաղորդութիւնը եկեղեցու այն խորհուրդն է, որին հաւատացողը հացի և գինու տեսակով ձաշակում է Քրիստոսի ճշմարիտ մարմինը ու արիւնը: Այս խորհուրդը սահմանեց Քրիստոս իւր շարժարանքից առաջ, Աւագ հինգշաբթի օրը Պասեքի տօնին իւր աշակերտներին հետ զատկական զառը ուտելիս:

Յիսուս վերցրեց բաղարջ հացը, օրհնեց, տուեց աշակերտներին և ասաց. «Առէք, կերէք, այս է մարմին իմ»: Եւ ապա առնելով բաժակը, օրհնեց, տուեց աշակերտներին և ասաց «Արբէք ի սմանէ ամենքեան, այս է արիւն իմ» պա-

տուէր տալով, որ այս խորհուրդը կատարեն միշտ
իւր յիշատակի համար:

Հաղորդութեան արտաքին ձևը, որով կա-
տարուում է այս խորհուրդը, կոչուում է պատա-
րագ, որ նշանակուում է զոհ: Տեղը, ուր մատու-
ցանուում է ս. պատարագը, կոչուում է սեղան,
որի վրայ հաստատուած է օծեալ վէմը:

Հաղորդութիւն նշանակուում է մասնակցու-
թիւն կամ միաւորութիւն և մենք ճաշակելով
Տիրոջ մարմինն ու արիւնը, միանում ենք Նրա
հետ հոգևով, ստանում ենք մեր մեղքերի թո-
ղութիւն և յաւիտենական կեանք:

Ս. Պատարագի ժամանակ քրիստոնեաները
յիշուում են Փրկչի երկրաւոր կեանքը, որ սովո-
րաբար կատարուում է ճաշից առաջ, շատ անգամ
առաւօտեան ժամերգութեան կից: Իսկ Ծննդեան
և Յարութեան ճրագալոյցներին երեկոյեան ժա-
մից յետոյ:

Քրիստոնէութեան նախնի դարերում պատա-
րագը կատարուում էր երեկոյեան:

Պատարագը մատուցանում է քահանան և
նրանից բարձր կարգաւոր պաշտօնեաները: Պա-
տարագել կարելի է ամենայն օր, բացի Առաջա-
ւորաց պատի առաջին հինգ և մեծ պատի լի օ-
րերից:

Հաղորդութեան խորհուրդը կրկնուում է և
իւրաքանչիւր քրիստոնեայ պարտաւոր է հինգ

նաւակատեաց տօներին կամ զոնէ տարին մի
անգամ անպատճառ հաղորդուել:

Հաղորդութեան նիւթն է բաղարջ հացը և
խաղողի անարատ գինին, որոնք նախ՝ որ Յի-
սուս Քրիստոսի անարատ մարմնի և արեան նշա-
նակութիւնը ունին և երկրորդ՝ որ Յիսուս հա-
ղորդութեան խորհուրդը հաստատեց բաղարջա-
կերաց (պասեքի) տօնին, ընթրիքին, և ընթրիքի
հացը զուտ անխմոր հաց էր, իսկ գինւոյ մասին
արդէն Ինքը Փրկիչը իւր խօսքերի մէջ յիշել է
«ի բերոյ որթոյ», այն է որթի բերքից և որթի
բերքը, այն է խաղողը տալիս է անարատ գինի
և ոչ ջրախառն:

Հաղորդութեան խորհրդի էական խօսքերն
են «Առէք, կերէք, այս է մարմին իմ» և «Ար-
բէք ՚ի սմանէ, այս է արիւն իմ»:

5. Ամուսնութիւն կամ Պսակ:

Ամուսնութիւնը կամ պսակը եկեղեցու սուրբ
խորհուրդներից մինն է, որով Քրիստոսի եկե-
ղեցին օրհնում է ամուսնական միաւորութիւնը
և խնդրում է Աստուծուց այր և կնոջ համար
Աստուածային շնորհ:

Ամուսնութիւնը սահմանեց Արարիչ Աս-

տուած դրախտի մէջ մեր նախածնողների ժամանակ, երբ նրանց օրհնեց ու ասաց. «Աձեցէք և բազմացէք», իսկ Յիսուս Քրիստոս այս միաւորութիւնը կրկին հաստատելով ասաց. «Որին Աստուած միաւորեց, մարդը չի կարող բաժանել», որով որոշակի կերպով յայտնեց թէ ամուսինները ցմահ պէտք է լինին անբաժան:

Եկեղեցու այս մեծ խորհրդով փեսան ու հարս գնալով եկեղեցի, ազատ կերպով յայտնում են քահանային իւրեանց հաւանութիւնը և քահանայի օրհնութեամբ պսակուելով, ուխտում են միմեանց հաւատարմութիւն և անկեղծ սէր, նաև մեծացնել զաւակներ քրիստոնէական հոգւով, որը և համարւում է բուն նպատակը ամուսնութեան խորհրդի:

Պսակի էական խօսքերն են «Առեալ գձեռն Եւայի, տուեալ 'ի յաջն Ադամայ», իսկ արտաքին ձեն է միմեանց ձեռք տալը, որը նշան է նրանց ներքին բարոյական միութեան:

Եւ որովհետև Փրկիչը ամուսնութեան հիմքը հաստատեց սիրոյ և հաւատարմութեան վրայ, այս պատճառաւ Առաքեալը մարդու և կնոջ միաւորութիւնը նմանեցնում է Քրիստոսի միաւորութեան իւր եկեղեցու հետ: Եւ երբ այրն իւր կնոջ կ'սիրէ իւր անձի պէս, իսկ կինը փոխադարձաբար սիրուց շարժուած հնազանդ կ'լինի նրան, արդարև այդպիսի ամուսինների մէջ կ'թա-

գաւորէ երջանիկ կեանք: Մեր եկեղեցին ամուսնութեան առաջին, երկրորդ և երրորդ սնակը համարում է օրինաւոր, իսկ չորրորդը համարում է անկանոն և ապօրինի:

6. Կարգ կամ Զեռնադրութիւն

Կարգը կամ ձեռնադրութիւնը եկեղեցու խորհուրդներից մինն է, որով եպիսկոպոսը ձեռնադրութիւնով տալիս է արժանաւորին իշխանութիւն հովուելու Քրիստոսի հօտը և կատարելու եկեղեցու սուրբ խորհուրդները:

Զեռնադրութեան խորհուրդը սահմանեց մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը, երբ Չիթենեաց սարի վրայ բարձրացնելով ձեռքերը, օրհնեց աշակերտներին և տուեց նրանց իրաւունք օրհնելու և իւրեանց համար յաջորդներ և օգնականներ ձեռնադրելու Հօր, Որդու և Սուրբ Հոգու անունով:

Հայաստանեաց եկեղեցին այս խորհուրդը տալիս է նրանց, որոնք ունին համապատասխան ուսում, իւրեանց բարի վարքով օրինակ են հաւատացեալներին, կատարելահասակ են, չ'ունին որ և է մարմնական պակասութիւն և ընտրուած են ժողովրդից:

Կարգը ունի եօթն աստիճան՝ զոնապանու-

թիւն, դպրութիւն, երգմնեցուցութիւն, ջահընկալութիւն, կիսասարկաւազութիւն, սարկաւազութիւն և քահանայութիւն:

Սրանցից առաջին հինգը ստացողները համարուում են դպիրներ, իսկ վերջին երկուսը՝ սրբազնագործ պաշտօնեաներ:

Եպիսկոպոսը և կաթողիկոսը իւրեանց կարգով քահանայ են, բայց քահանայից բարձր են պաշտօնով և իշխանութիւնով—քահանայապետ:

Կարգի աստիճանները տալիս է եպիսկոպոսը առաջին հինգը աղօթքով, վեցերորդը՝ ձեռք դնելով նորնծայի գլխին, իսկ եօթներորդը՝ ձեռք դնելով և սուրբ միւռոնով օծելով:

Քահանայի պաշտօնն է հովուել ժողովուրդը և կատարել սուրբ խորհուրդները բացի կարգից և ձեռնադրութեան խորհրդից: Եպիսկոպոսի պաշտօնն է ձեռնադրել քահանայ, լինել վիճակի առաջնորդ, բարեկարգել եկեղեցիքը և եկեղեցականները:

Կաթողիկոսը եկեղեցու պետն է, կաթողիկոսի իրաւունքն է ձեռնադրել եպիսկոպոս, օրհնել սուրբ միւռոն, գրել եկեղեցական կանոններ և կառավարել եկեղեցին իբրև յաջորդ Ս. Թադէոս և Բարդուղիմէոս առաքեալների և Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի:

Հայաստանեաց եկեղեցու բոլոր պաշտօնեաները ընտրուում են ժողովրդից, սկսած ստորին

պաշտօնեայից մինչև կաթողիկոս: Կաթողիկոսը օժուում է Ս. Էջմիածնում 12 եպիսկոպոսներից:

7. Օծումն հիւանդաց

Այս խորհրդով տրուում է հաւատացեալներին սուրբ Հոգու շնորհը, որով համաձայն իւր հաւատի՝ հիւանդն ստանում է Աստուծուց մարմնի առողջութիւն և ներելի մեղքերի թողութիւն:

Պորհրդի սահմանողն է Յիսուս Գրիստոս, Որը այցելեց հիւանդներին և իրաւունք տուեց առաքեալներին բժշկելու ամէն տեսակ հիւանդներին ասելով «Հիւանդներին բժշկեցէք, դևերին հանէք և այլն.»:

Թէպէտ Յակոբոս առաքեալից սահմանուած է, որ այս խորհուրդը քահանան պէտք է կատարէ հիւանդի վրայ ձեռք դնելով և իւղով օծելով, այն է աղօթքն և օծումն կատարել միաժամանակ, բայց որովհետև նոյն առաքեալի խօսքերից և Սարգիս Շնորհալու մեկնութիւնից երևում է, որ խորհրդի էական մասը կազմում են հաւատն ու աղօթքն և ոչ թէ օրհնած իւղը, Հայոց եկեղեցին թողնելով իւղի գործածութիւնը, սահմանեց կատարել հետեւեալ կարգով:

Քահանան խաչով և աւետարանով գնում է հիւանդի մօտ, կարգում է սահմանուած բժշ-

կուլթեան ակետարան և աղօթքներ և ապա հիւանդը սրտի զղջումով խոստովանելով իւր մեղքերը, արժանանում է ճաշակել Փրկչի կենարար Մարմինը և Արիւնը:

ԺԱ. 307. ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հաւատամք 'ի յարութիւն մեռելոց:
Յարութիւն մեռելոց ասելով հաւատում ենք, որ աշխարհի վերջը կամ վերջին դատաստանի օրը Աստուծոյ ամենակարող հրամանով բոլոր մեռած մարդկանց մարմինները պէտք է միանան իւրեանց հոգիների հետ և կենդանի մնացածների հետ միասին դատուեն Բրիստոսից, ուր ամէն մինը պէտք է ստանայ իւր վարձը:

Մեռելների յարութիւնը Պօղոս առաքեալը նմանեցնում է ցանած հատիկին, որ առաջ հողի մէջ փտում է, յետոյ կենդանանում և սրա համար ասում է Շու ուր ցանում ես, նա չի կարող կենդանանալ, եթէ որ առաջ չ'մեռնի»:

ԺԲ. 307. ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հաւատամք 'ի դատաստանն յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց, յարքայութիւնն երկնից և 'ի կեանն յաւիտենականս:

Այս խօսքերով հաւատում ենք, որ այս երկրաւոր կեանքից յետոյ կայ ուրիշ յաւիտենական կեանք, որ լինելու է մեռելների յարութիւնից և վերջին դատաստանից յետոյ:

Այս կեանքը սուրբ գրքի վկայութեան համաձայն մի անպատմելի երանութիւն է, որ արդարները պէտք է վայելեն տեսնելով Ամենակարող Աստուծոյ փառքը, որ նրանց հոգիները յաւիտենական հանգստութեան և խղճի անդորրութեան մէջ պէտք է գտնուին:

Այս անպատմելի երանութիւնը, որին Ս. Գիրքը «արքայութիւն» անուան է տալիս, յարութիւն առնողները պէտք է վայելեն ոչ հաւասար չափով, այլ ամեն մէկը իւրեանց երկրաւոր կեանքի ընթացքում կատարած գործերի համեմատ: Իսկ անօրէններն ու մեղաւորները պէտք է դատապարտուեն յաւիտենական տանջանքի, որին Սուրբ Գիրքը «դժոխք» անուան է տալի, ուր նրանք իւրեանց խղճի խայթից յաւիտեան պէտք է տանջուին:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍՆ.

Ք Ր Ի Ս Տ Ո Ն Է Ա Կ Ա Ն Յ Ո Յ Ս.

Քրիստոնէական յոյսն Աստուծոց պարզե-
 ւած այն մեծ շնորհն է, որով հաւատացեալները
 հաստատապէս սպասում են ստանալու **Աստու-
 ծանից խոստացած բարիքը, այն է հանդիստ ու
 յաւիտենական երջանիկ կեանք:**

Աստուած իւր խոստումները յայտնեց մարդ-
 կանց նախ՝ սուրբ մարգարէների միջոցով և յե-
 տոյ վերջին ժամանակները յայտնեց իւր միա-
 ծին Որդի Յիսուս Քրիստոսը, երբ Սա իւր երկ-
 րաւոր կեանքի ընթացքում սովորեցրեց մարդ-
 կանց բարոյական պատուիրանները, որ կոչուում
 է «Յիսուսի ինն երանութիւններ» և «Տէրունա-
 կան» կոչուած աղօթքը, որով սովորեցրեց մեզ
 մօտենալ Աստուծոյն և խնդրել Նրանից այն բո-
 լորը, ինչ որ մեզ հարկաւոր է: Ուստի Քրիս-
 տոնէական Յոյսը մանրամասն կերպով բացա-
 արուում է Տէրունական աղօթքի և Ինն երանու-
 թիւնների մէջ:

Ա Ղ Օ Թ Ք

Աղօթել նշանակում է Աստուծոյ հետ խօ-
 սել, որով կարողանում ենք մօտենալ Աստու-
 ծուն և հաստատուել մեր ճշմարիտ հաւատի և
 յոյսի մէջ:

Աղօթքով հաւատացեալը դիմելով Աստու-
 ծուն, խնդրում է հոգևոր և մարմնաւոր բարիք-
 ներ, ինչ որ հարկաւոր է իրեն, շնորհակալու-
 թիւն է յայտնում ստացած բարիքների համար
 և օրհնում ու փառաբանում է **Նրա սուրբ ա-
 նունը:**

Աղօթքի սահմանոցն է Յիսուս Քրիստոս,
 որ կատարում է երկու տեսակ, առանձնակի և
 հրապարակական, որոնց մասին ունինք պատուէր:
**Առաջինի համար Յիսուս Քրիստոս պատուիրում
 է «Մտիւր սենեակդ, փակիր դուռը և ծածուկ ա-
 դօթիւր. . .», իսկ երկրորդի համար սաղմոսի
 մէջ ասուած է «Նրա (Աստուծոյ) տաճարի մէջ,
 ամէնքը պարտաւոր են Նրան (Աստուծոյն) փա-
 ռաբանել»: Ուրեմն առանձնականն այն է, երբ մի
 կամ մի քանի հոգի առանձնապէս աղօթում են,
 իսկ հրապարակականը՝ երբ բոլոր հաւատացեալ-
 ները Աստուծոյ տաճարի մէջ ժողովուում են, ա-
 դօթում և փառաբանում:**

ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

Յիսուս Քրիստոս մի անգամ իւր աշակերտների ցանկութեամբ պատուիրեց նրանց թէ, այսուհետև այսպէս աղօթք արէք՝

«Հայր մեր, որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն Գո, եկեսցէ արքայութիւն Գո, եղիցին կամք Գո որպէս յերկինս և յերկրի: Չհաց մեր հանապազորդ սուր մեզ այսօր, թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց: Եւ մի՛ տանիր զմեզ ՚ի փորձութիւն, այլ փրկեա զմեզ ՚ի չարէ: Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս Ամէն»: Մատթ. Կ. 7—13.

Այս պատճառաւ «Հայր մեր»-ը կոչուում է «Տէրունական» աղօթք, որովհետև մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս աւանդեց իւր աշակերտներին: Տէրունական աղօթքը բաժանուում է երեք զըլխաւոր մասի՝ այն է. 1) կոչումն, 2) եօթն խընդրուածք և 3) փառաբանութիւն:

ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կոչումն՝

Հայր մեր, որ յերկինս ես.

Մեր հայր, որ երկնքումն ես.

Ամէն անգամ, երբ մենք զիմում ենք մի

անձնաւորութեան, նրա կոչման, պաշտօնի և զիրքի համեմատ մի անուն ենք յատկացնում: Այսպէս էլ մեր Փրկիչը սովորեցրեց մեզ, որ Աստուծուն աղօթքով դիմելիս «Հայր» անունը տանք, նախ այն պատճառով, որ Նա ամբողջ տիեզերքն ու մեզ ստեղծել է, սիրում ու խնամում է հօր պէս և երկրորդ՝ որ բոլոր ճշմարիտ և խաղաղասէր հաւատացեալներին համարում է իւր Որդի:

Աստուած ամեն տեղ է, բայց որ ասում ենք, որ յերկինս ես, այդ նշանակում է, որ մենք աղօթելու ժամանակ մեր ուշադրութիւնը պարտաւոր ենք դարձնել աւելի դէպի երկինքը և երկնայինը, առ ժամանակ թողնելով երկրաւոր բաները:

Առաջին խնդրուածք՝

Սուրբ եղիցի անուն Քո.

Սուրբ լինի Քո անունը.

Թէպէտ Աստուծոյ անունը անկասկած միշտ սուրբ է, բայց մենք աղօթքի մէջ էլ ցանկանում ենք, որ սուրբ լինի Նրա անունը: Այդ նշանակում է, որ Աստուծուն մենք խնդրում ենք, որ մեզ տայ շնորհ, որ մեր կեանքը այնպիսի սրբութեամբ տանենք երկրիս վրայ, որ հեռու պահենք մեզ ամէն տեսակ չար բաներից և այնպէս ապրենք, ինչպէս որ վայել է Նրա սուրբ անուան: Այն ժամանակ միայն իրաւունք

կունենանք փառաբանել և յիշել Նրա սուրբ անունը:

Երկրորդ խնդրուածք՝

Եկեսցէ արքայութիւն Քո.

Գայ Քո թագաւորութիւնը:

Աստուծոյ թագաւորութիւն ասելով պէտք է հասկանանք Նրա արդարութեան թագաւորութիւնը: Սրանով մենք խնդրում ենք, որ Աստուած մեզ կարողութիւն տայ հեռու պահելու մեզ ամէն տեսակ մեղքերից և անարդարութիւնից, որպէս զի արժանանանք բնակեցնել մեր սրտի և հոգու մէջ Նրա շնորհած թագաւորութիւնը երկրաւոր կեանքի ընթացքում. իսկ յաւիտենական կեանքում ստանալ երկնքի արքայութիւն:

Երրորդ խնդրուածք՝

Նղիցին կամք Քո, որպէս յերկինս և յերկրի:

Քո կամքը թող կատարուի երկրիս վրայ այնպէս, ինչպէս որ կատարում է երկնքումը:

Այս խօսքերով խնդրում ենք Աստուծուն և ցանկանում, որ այն բոլորը, ինչ որ մենք կամենում ենք մեզ համար, լինին ոչ այնպէս, ինչպէս մեր ցանկութիւնն է, այլ՝ այնպէս, ինչպէս իրեն Աստուծոյն է հաճելի, որովհետեւ շատ անգամ է պատահում, որ մենք մեր խնդրուածները

մէջ չարաչար սխալուում ենք, հետևելով մեր սխալ և անզուսպ ցանկութիւններին:

Եւ որովհետև գիտենք, որ մեր Ամենագէտ և Ամենակարող Աստուածը աւելի լաւ գիտէ, թէ ի՞նչ է հարկաւոր մեզ, ուստի աղօթքի մէջ ևս ասում ենք «Թող լինի Քո կամքը»:

Թող լինի Քո կամքը ասելով, դարձեալ խընդրում ենք, որ մեզ տայ կարողութիւն կատարելու Նրա սուրբ կամքը երկրիս վրայ այնպէս, ինչպէս որ երկնքումը կատարում են հրեշտակները և բոլոր սրբերը:

Չորրորդ խնդրուածք՝

Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր:
Մեր ամենօրեայ հացը այսօր էլ տուր մեզ:

Յիսուս Քրիստոս այս խօսքերով սովորեցնում է մեզ խնդրել մեր երկնաւոր Հօրից մեր թէ մարմնաւոր և թէ հոգևոր կեանքի անհրաժեշտ կարիքները, որ պարտաւոր ենք խնդրել ամենայն օր հաստատ հաւատով, միշտ պահելով Աստուծոյ սուրբ պատուիրանները: Սակայն ապագայ հոգևոր և մարմնաւոր բարիքների վարձատրութիւնը թողնելով մեր երկնաւոր Հօր խընամքին և կամքին, որովհետև Նա գիտէ, որ այդ բոլորը մեզ հարկաւոր է, միանգամայն չ՛դադարելով ազնիւ ճանապարհով աշխատելուց:

Հինգերորդ խնդրուածք՝

Եւ թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց:

Ներիր մեզ մեր մեղքերը, ինչպէս որ մենք էլ ներում ենք մեր դէմ մեղանշողներին:

Յիսուս Քրիստոս այս խօսքերով սովորեցնում է մեզ, թէ մենք երբէք մեր մեղքերից թողութիւն չենք ստանայ, եթէ չներենք մենք մեր դէմ մեղաւորներին: Նոյնը կրկնում է իւր սուրբ աւետարանի մէջ այսպէս «Եթէ մարդկանց կ'ներէք իրանց յանցանքները, ձեր երկնաւոր Հայրն էլ կ'ների ձերը, բայց եթէ չէք ներիլ նրանց, ձեր երկնաւոր Հայրն էլ չի ներիլ ձեզ»:

Սրանից հետևում է, որ աղօթքի մէջ յիշուած «պարտք» խօսքը յայտնուած է մեղքի փոխարէն. որովհետև երբոր մենք Աստուծոց ստացած սուրբ օրէնքները և պատուիրանները չենք կատարում, դրանով մենք մնում ենք պարտական Աստուծուն: Իսկ մեր պարտապանները, որոնց մենք պարտաւոր ենք ներել, նրանք են, որոնք մեր դէմ գործել են տեսակ տեսակ չարութիւններ և մենք չ'պէտք է նրանց արած չարութիւններին չարութիւնով պատասխանենք, այլ վարուենք նրանց հետ, ինչպէս որ Տէրն է պատուիրում թէ «Սիրեցէք ձեր թշնամիներին»:

Վեցերորդ խնդրուածք՝

Եւ մի տանիր զմեզ 'ի փորձութիւն:

Մեզ մի տանիր զէպի փորձութիւնը:

Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ մեր երկնաւոր Հայրը հեռու պահի մեզ այն չար ու վատ զէպքերից, կամ այնպիսի անձնաւորութիւններից, որոնք մեզ սխալեցնելով առաջնորդում են զէպի վտանգը, կամ երբ մենք հակուում ենք գնալ զէպի փորձութիւնը, ազատի մեզ այդ բոլորից: Վերահաս փորձանքից միշտ ազատ մնալու համար, քրիստոնեան պարտաւոր է, որ միշտ աղօթի, ինչպէս Յիսուս Քրիստոս ասաց իւր աշակերտներին «Արթուն կացէք և աղօթք արէք, որ փորձանքի մէջ չ'ընկնէք»:

Եօթներորդ խնդրուածք՝

Այլ փրկեա զմեզ 'ի չարէն.

Բայց փրկիր մեզ ամէն չարից:

Սրանով խնդրում ենք, որ Աստուած աշխարհի մէջ մեզ պատահած չարիքներից և վատ պատահարներից ազատէ և նոյնպէս ոյժ և կարողութիւն տայ հեռացնել նրանց մեզանից, որ չգնասէ մեր հոգին ու մարմինը:

Փառաքանութիւն

Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս Ամէն:

Որովհետեւ թագաւորութիւնը, զօրութիւնը և փառքը Քոնն է ամէն ժամանակ:

Այս խօսքերը Տէրունական աղօթքի վերջաբանն է, որով մենք հաստատ յոյսով աղօթելուց յետոյ, համոզուած դիմում ենք մեր երկնաւոր Հօրը ասելով. Տէր, որովհետեւ Քոնն է այս բոլորը, ինչ որ խնդրում ենք և Դու միայն իշխանութիւն ունիս դրանց վրայ, ուստի խնդրում ենք, որ մեզ ևս մասնակից անես Քո փառքին:

ԻՆՆ ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քրիստոնէական յոյսը բացատրելու ժամանակ ասուեց, որ յոյսի մանրամասն բացատրութիւնը մենք գտնում ենք նաև Յիսուսի ինն երանութիւնները մէջ, որովհետև քրիստոնեան երբ աղօթում է, նա պէտք է աղօթքի հետ միացնի իւր աշխատանքը, որպէս զի իւր արտայայտած մտքերը կենդանացնի բարի գործերով: Բարեգործութիւն կատարելու դէպքում մեզ առաջնորդող պէտք է լինի Յիսուսի բարոյական վարդապետութիւնը, որը անուանում է Յիսուսի Ինն երանութիւն. սրանք են.

1) Երանի աղքատաց հոգում, զի նոցա է արքայութիւն երկնից:

(Երանի հոգում աղքատներին, որովհետև նրանցն է երկնքի արքայութիւնը):

Այսինքն նրանք, որոնք որքան բարի գործեր են կատարում, դարձեալ իրանց այդ մասի մէջ աղքատ են համարում և չեն ցանկանում, որ մարդիկ իմանան և իրանց գովեն, այլ բարե-

գործութիւն անելով, համարում են թէ աննշան բարոյական պարտականութիւն են կատարել:

2) Երանի սպաւորաց, զի նոքա մխիթարեցին:

(Երանի սուգ անողներին, որովհետև նրանք պէտք է մխիթարուեն):

Այսինքն նրանք՝ որոնք իրանց մեղքի համար լաց են լինում, զղջում են, փոխարէնը երկնքումը պէտք է մխիթարուին:

3) Երանի հեզոց, զի նոքա ժառանգեցին գերկիր:

(Երանի հեզ և խոնարհ մարդկանց, որովհետև նրանք պէտք է ժառանգեն երկիրը):

Այն է՝ նրանք, որոնք իբրև ճշմարիտ քրիստոնեայ ոչ իրանք են վրդովում և ոչ ուրիշին վրդովեցնում, այդպիսիներին Տէրը խոստանում է, որ պէտք է երկնքումը ժառանգեն յաւիտենական երանութիւն, իսկ երկրիս վրայ անհատների ժառանգութիւնը (սէրը):

4) Երանի որ քաղցեալ եւ ծարաւի իցեն արդարութեան, զի նոքա յագեցին:

(Երանի նրանց, որոնք արգարութեան համար քաղցած ու ծարաւ են, որ արգարութիւնը սիրում են այնպէս, ինչպէս որ քաղցած մարդը

կերակուրը և ծարաւը ջուրը, որովհետեւ նրանք երկնքումը պիտի կշտանան):

Եւ այս յագումն պէտք է հասկանալ ոչ հացի ու ջրի, այլ յաւիտենական կեանքի և անսահման երջանկութեան:

5) Երանի ողորմածաց, զի նոքա ողորմութիւն գտցեն:

(Երանի ողորմութիւն տուող մարդկանց, որովհետեւ նրանք ևս պէտք է ողորմութիւն ստանան):

Նշանակում է քրիստոնեան պարտաւոր է, որ միշտ ողորմութիւն անէ կարօտեալներին թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս, օգտաւէտ խորհուրդներով: Սրա փոխարէն Տէրը խոստանում է, թէ նրանք Աստուածային դատաստանի առաջ իրանց յանցանքների համար ներումն կը ստանան, իսկ երկրիս վրայ կազատուեն ամեն տեսակ փորձանքներից:

6) Երանի այնոցիկ, որ սուրբ են սրտիք, զի նոքա զԱստուած տեսցեն:

(Երանի մաքուր սիրտ ունեցողներին, որովհետեւ նրանք Աստուծուն պէտք է տեսնեն):

Մեր Փրկիչը այս խօսքերով խոստանում է, որ եթէ մարդիկ միշտ սրտով և հոգով կ'լինին մաքուր և անկեղծ, անշուշտ կ'արժանանան յաւի-

տենական երանութեանը, և այդ երանութեան մէջ են գտնում իրանց վերջնական երջանկութիւնը, որը համարում է իսկական աստուածտեսութիւն:

7) Երանի խաղաղարարաց, զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեսցին:

(Երանի խաղաղութիւն սիրող մարդկանց, այն է նրանց, որոնք չ'ունին ցանկութիւն կռուել և կռուողներին էլ հաշտեցնում են, որովհետեւ նրանք պէտք է Աստուծոյ Որդի կոչուին):

Փրկիչը խաղաղասէր մարդկանց անուանում է Աստուծոյ Որդի, որովհետեւ այդպիսիները իրանց գործով ճշմարիտ հետևող են համարում Աստուծոյ միածին Որդուն, որ իւր աշխարհ գալով դարձաւ միշտորդ Աստուծոյ և մարդկանց մէջ, ուստի և նրանք կոչում են Աստուծոյ որդի ըստ շնորհաց:

8) Երանի որ հալածեալ իցեն վասն արդարութեան, զի նոքա է արքայութիւն սրկնից:

(Երանի արդարութեան համար հալածուող մարդկանց, որովհետեւ երկնքի արքայութիւնը նրանք պէտք է ժառանգեն):

Փրկիչը այս խօսքերով ճշմարտութիւն սիրող և արդարութեան համար հալածանք կրողներին խոստանում է, որ նրանք պէտք է եր-

կնքի արքայութիւնը ժառանգեն, փոխանակ այն երկրաւոր բարիքների, որոնցից զրկուել են հալածանք կրելով:

9) Երանի է Ձեզ, յորժամ նախատեսցեն զձեզ եւ հայածեսցեն եւ ասիցեն զամենայն քան շար զձէնջ սուտ վասն իմ, ցնծացէք եւ ուրախ լինուիք, զի վարձք ձեր քաղում են յերկինս: (Մատթ. Ե. 3—12):

(Երանի է ձեզ, երբ իմ պատճառով ձեզ վերայ՝ ամէն տեսակ բանբասանք կանեն, ուրախացէք, որովհետեւ երկնքումը ձեր վարձքը շատ կ'լինի):

Փրկչի այս խօսքերից պէտք է հասկանալ, որ նրանք, որոնք ցանկանում են յաւիտենական երանութիւն, պէտք է պատրաստ լինին սիրով ընդունելու ամէն տեսակ հալածանք, զրպարտութիւն և մինչև անգամ մահ, ինչպէս մեր եկեղեցու սուրբ նահատակները, որոնք զոհուել են Յիսուսի անուան համար:

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍՆ

Ք Ր Ի Ս Տ Ո Ն Է Ա Կ Ա Ն Ս Է Ր

Քրիստոնէական սէրը մինեքքին զգացմունք է, որով մեր սրտումը գոյանում է մի այնպիսի ցանկութիւն, որ մեզ առաջնորդում է վարուել աշխարհի մէջ համաձայն Աստուածային կամքի և օրէնքների:

Աստուածային սէրը հաւատացեալի մէջ կատարեալ է այն ժամանակ, երբ նա կատարում է Աստուածային բոլոր պատուիրանները: Յիսուս Քրիստոս այդ բոլոր օրէնքները ամփոփեց 'ի մի, ցոյց տալու համար, թէ մենք Աստուծուն չենք կարող սիրել առանց մեր ընկերին սիրելու, սորա համար Փրկիչը տուաւ մեզ հետևեալ օրէնքը. «Սիրիր քո Տէր Աստուծուն, քո բոլոր սրտով և սիրիր քո ընկերին այնպէս, ինչպէս որ քեզ ես սիրում *):

*) Յովհաննէս Առաքեալի խօսքերը սիրոյ պատուիրանի մասին: «Սիրելիք, միմեանց սիրենք, որ սէրն

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՕՐԷՆՔ ԵՒ ՏԱՄՆ ՊԱՏՈՒԻ- ՐԱՆՆԵՐ

Յիսուս Գրիստոս իբրև լրումն իւր երկրա-
ւոր վարդապետութեան և ամփոփումն աւետա-
բանական ճշմարտութիւնների, ասաց հետևեալ
խօսքերը. «Ինչպէս ուզում էք, որ մարդիկ ձեզ
հետ վարուեն, այնպէս էլ զուք նրանց հետ վա-
րուեցէք», որովհետև այս իսկ են օրէնքները և
մարգարէութիւնները: Ուրեմն Աստուծուն և ըն-
կերներին սիրելու մէջ պարունակում են բոլոր
օրէնքները, որոնք պարտաւորեցնում են մեզ ոչ
թէ միայն հեռանալ չար գործերից, այլ և միշտ
բարի գործել:

Աստուածանից է և նա ով որ սիրում է, Աստուածանից
է ծնուած և ճանաչում է Աստուծուն: Նա, որ չէ սի-
րում՝ Աստուծուն չի ճանաչիլ, որովհետև Աստուած
սէր է: Նրանով Աստուծոյ սէրը երևեցաւ մեզանում,
որ Աստուած իւր միածին Որդուն ուղարկեց աշխարհ,
որ նորանով կեանք ունենանք: Սրանում է սէրը, որ
ոչ թէ մենք սիրեցինք Աստուծուն, այլ որ Նա սիրեց
մեզ և ուղարկեց իւր Որդուն մեր մեղքերի քաւութեան
համար: Եթէ մէկն ասէ, թէ սիրում եմ Աստուծուն և
իւր եղբորն ասէ, նա ստախօս է, որովհետև նա, որ
իւր տեսած եղբորը չի սիրում, Աստուծուն, որ չի տես-
սել, ինչպէս կարող է սիրել: Եւ այս պատուէրն ու-
նինք նրանից, թէ նա որ Աստուծուն սիրում է, իւր
եղբորն էլ կ'սիրէ:

Աստուածային օրէնքը բաժանուով է երկու
մասի, բնական կամ ներքին, զրաւոր կամ ար-
տաքին:

Բնական կամ ներքին օրէնքը մարդու
խիղճն է, որ դրուած է հոգւոյ մէջ, որը ներքին
ազգարարութեամբ վկայում է մարդու բարի կամ
չար կատարած գործերի ժամանակ, ուրախաց-
նելով կամ տխրացնելով նրան: Իսկ արտաքին
կամ զրաւոր օրէնքն այն է՝ որ Աստուած տուաւ
հրէաների առաջնորդ Մովսէս մարգարէի ձեռքով
Սինայ լեռան վրայ տասը պատգամը կամ հին
ուխտի օրէնքները, որոնք դրուած էին երկու քա-
րեղէն տախտակների վրայ և սրանք են՝

- 1) Ես եմ Տէր Աստուած քո և մի՛ եղիցին
քեզ այլ աստուածք բաց յինէն:
- 2) Մի՛ արասցես դու քեզ կուռս ըստ ամե-
նայն նմանութեան, որ ինչ յերկինս ի վեր և որ
ինչ յերկիր՝ ՚ի խոնարհ:
- 3) Մի՛ անուցուս զանուն Աստուծոյ քո ՚ի
վերայ սնտեաց:
- 4) Յիշե՛ս սրբել զօրն շաբաթու:
- 5) Պատուե՛ս զհայր քո և զմայր, զի բարի
լինիցի քեզ և երկայնակեաց լիցիս ՚ի վերայ
երկրի:
- 6) Մի՛ սպանաներ:

- 7) Մի շնար:
 8) Մի գողանար:
 9) Մի սուտ վկայեր զընկերէ քումմէ:
 10) Մի ցանկանար տան ընկերի քո և մի ամենայնի, որ ինչ նորա իցէ:

Այս արտաքին կամ գրաւոր օրէնքները Աստուած տուեց այն ժամանակ, երբ մարդիկ այլ ևս չէին լսում իրանց խղճի ձայնին և վարելով մարմնական շռայլ կեանք, մեռցրին իրանց սրտի մէջ բնական օրէնքի (խղճի) ձայնը:

Սոյն պատուիրանները, որ կոչուում են Հին ուխտի բարոյական օրէնքներ, թէպէտ տուած է իսրայէլացւոց ազգին, բայց մենք քրիստոնեաներս էլ պարտաւոր ենք կատարել, որովհետեւ Փրկիչը լրացնելով այս օրէնքները՝ հաստատեց ասելով, «ես չեմ եկել հին ուխտի օրէնքները քանդելու, այլ եկել եմ նրանց լրացնելու»:

Բոլոր պատուիրանները դասաւորուած են հետեւեալ կերպով. — առաջին չորսը պարունակում են իրանց մէջ դէպի Աստուած ունեցած մեր բոլոր պարտականութիւնները, իսկ վերջին վեցը դէպի մարդիկ և դէպի ընկերը:

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

Ես եմ քո Տէր Աստուածը և բացի ինձանից ուրիշ աստուածներ չունենաս:

Սրանով հրամայում է ճանաչել, հաւատալ, սիրել և պաշտել միակ ճշմարիտ Աստուծուն, նրան ապաւինել և նրանից յուսալ ամենայն բարիք, որը և Քրիստոս հաստատեց ասելով «Սիրի՛ր քո Տէր Աստուծոն բոլոր սրտովդ և մտքովդ»:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

Քեզ համար կուռք (սուտ աստուածներ) չ'ըինես, ոչ վերեւի և ոչ ներքեւի բաների նման և նրանց չ'պաշտես:

Սրանով հրամայում է հեռանալ կեղծ աստուածապաշտութիւնից և ամէն տեսակ նիւթապաշտութիւնից, որ ընդհանուր խօսքով կոչուում է կռապաշտութիւն: Կռապաշտութիւն է համարուում նաև որկրամոլութիւնը, ազահութիւնը, փառասիրութիւնը, գինեմոլութիւնը, թղթախաղութիւնը և այլն. և մարդկային այն բոլոր գործողութիւնները, որը չափազանցութեամբ կուռք դարձնելով աստուածանման յարգանք են տալիս նրանց:

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

Զուր տեղը Աստուծու անունը չյիշես:

Այս պատուիրանով հրամայում է Աստուծո՛ւ, որ հասարակ և դատարկ խօսակցութեան ժամանակ չյիշենք Աստուծոյ անունը, այլ ամենակարևոր դէպքերում և աղօթքի ժամանակ յիշել միայն, այն էլ մեծ յարգանքով: Երգում չ'անել, նա մանաւանդ սուտ երգում, որի դէմ մեր Փրկիչը ասել է. Ամենեին մի երդնուլ, այլ եղիցի ձեր բան, այոն՝ այո և ոչն՝ ոչ: Մատթ. Ե. 34—37:

ԶՈՐՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

«Մտքումդ պահիր, որ շաբաթ օրը սուրբ պահես, վեց օրում բոլոր գործերդ վերջացրու, իսկ եօթներորդ օրը հանգստացիր, նուիրելով քո Տէր Աստուծուն»:

Սոյն պատուիրանով Աստուծո՛ւ հրամայում է, որ եօթնեկի վեց օրը գործենք, իսկ եօթներորդ օրը հանգստանանք կեանքի սովորական գործերից, զբաղուելով հոգևոր գործերով և բարեգործութիւն անելով: Դատապարտում է նաև նրանց, որոնք այդ նուիրական և սուրբ օրերը

անց են կացնում անգործ և կամ զբաղում են անվայել և վնասակար գործերով:

Հրամայում է նաև սուրբ պահել ոչ միայն եօթներորդ օրը, որ մենք անուանում ենք կիրակի կամ միաշաբաթ, այլ և այն տօները, որոնք սահմանուած են Յիսուսի, Տիրամօր և նշանաւոր Ազգային-եկեղեցական սուրբերի յիշատակին: Այս պատճառաւ տօները լինում են՝ 1. Տէրունական. 2. Աստուածածնի և 3. Սրբոց: Տօների մի մասը շարժական են, միւս մասը անշարժ: Շարժականը նրանք են, որոնց չենք տօնում ամէն տարի միևնոյն ամսաթուին, իսկ անշարժ՝ որոնց տօնում ենք միշտ միևնոյն ամսաթուին:

Դիտաւոր շարժական տօնը՝ Քրիստոսի Յարութիւնը կամ Զատիկն է. որովհետև բոլոր շարժական տօները կախումն ունին Զատիկի տօնից, այս պատճառաւ, ինչպէս որ Զատիկը փոխւում է, նորա հետ էլ փոխւում են միւս շարժական տօները, օրինակ՝ Ծաղկազարդ, Յիսուսի համբարձումը, ս. Հոգու գալուստը և այլն:

Անշարժ տօները հետեւեալներն են՝

1. Յիսուսի Ծնունդը և Մկրտութիւնը, որ կատարւում է Յունուարի 6-ին:

2. Յիսուսի անուանակոչութիւնը՝ Յունուարի 13-ին:

3. Յիսուսի քառասնօրեայ տաճար տանելը

կամ Տեառնընդառաջ, Փետրուարի 14-ին:

4. Սուրբ Աստուածածնի յղութիւնը Աննայից՝ Դեկտեմբերի 9-ին:

5. Սուրբ Աստուածածնի աւետումը՝ Ապրիլի 7-ին:

6. Սուրբ Աստուածածնի ծնունդը՝ Սեպտեմբերի 8-ին:

7. Սուրբ Աստուածածնի երկրց ամաց ընծայումը Տաճարին՝ Նոյեմբերի 21-ին. իսկ մնացած տօները՝ Տէրունական և Սրբոց՝ շարժական են:

Այն բոլոր սրբոց տօները, որոնց յիշատակը պարտաւոր ենք կատարել կիրակի օրուան հետ հաւասար յարգանք մատուցանելով՝ հետևեալներն են.

1. Սուրբ Թադէոս և Բարդուղիմէոս առաքեալների երկու տօնը, իբրև Հայաստանի առաջին յուսաւորիչների:

2. Սուրբ Գրիգոր Բ. Լուսաւորչի երեք տօները: 3. Հրեշտակապետաց: 4. Ամենայն սրբոց: 5. Ս. Էջմիածնի: 6. Սրբոց թարգմանչաց Մահակ և Մեսրոպի: 7. Աբգար և Տրդատ թագաւորների: 8. Սուրբ Առնոյեանց և Ս. Վարդանանց:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

Պատուիր քո հօրն ու մօրը, որ քեզ համար լաւ լինի և երկար կեանք ունենաս երկրիս վրայ:

Այս պատուիրանով Աստուած հրամայում է պատուել և սիրել մեր մարմնաւոր և հոգևոր ծրնողներին, այսինքն այն բոլոր անձանց, որոնք մեզ վրայ խնամք ունին և մեզ համար միշտ բարի են ցանկանում, օրինակ՝ մեծերին, հոգևոր հայրերին, խնամակալներին, բարերարներին և ուսուցիչներին, օգնել նրանց հարկաւոր դէպքերում և նրանց մահից յետոյ յարգել նրանց յիշատակը: Այսպէս վարուողներին Աստուած խոստանում է երկար կեանք և ամենայն բարիք:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

Սպանութիւն չ'անես:

Սրանով Աստուած հրամայում է, որ ոչ մեզ և ոչ մեր նման մարդուն, որ Աստուծոյ պատկերն է կրում, իրաւունք չունինք սպանելու, ոչ խօսքով և ոչ սրով, այն է ոչ բարոյապէս և ոչ արիւն թափելով, ընդհակառակը ճշմարիտ քրիստոնեան պարտաւոր է չմտածել անգամ փասելու իր ընկերին, այլ վարուել ամէնքի հետ սիրով և կարեկցել նրանց կարօտ և թշուառ դէպքերում:

ԵՕԹԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

Շնութիւն չ'անես:

Այս պատուիրանով Աստուած հրամայում է,

որ ամենայն մարդ իր սիրտը և հոգին, իր վարքն ու բարքը մաքուր և անարատ պահի, հեռու մնալ ամէն տեսակ անպարկեշտ խօսքերից և անձնաւորութիւնից և սիրէ միշտ առաքինի և սուրբ կեանք:

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

Գողութիւն չ'անես:

Սրանով Աստուած հրամայում է գողութիւն չ'անել, այսինքն ուրիշի ունեցածը չ'սեպհակահանել: Գողութիւն են համարւում նաև ընկերին կողոպտելը, բռնի կերպով յափշտակելը, խաբէութիւնը առուտուրի մէջ, կաշառք վերցնելը, գտած բանը յետ չ'տալը, պարտք վերցնել ու չ'վճարելը, մշակի վարձը կտրելը. և այլն:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

Ընկերոջդ մասին սուտ վկայութիւն չ'անես:

Այս պատուիրանով Աստուած արգելում է ամէն տեսակ զրախօսութիւնով արատաւորել մեր ընկերի պատիւը և բարի անունը, սուտ վկայութիւն տալ թէ զատաւորի և թէ մասնաւոր տեղերում, արգելում է նաև բամբասանք, զրպար-

տութիւն, հայհոյանք, լրտեսութիւն և այլն. իսկ սոյն տեսակ մեղքերից ազատ մնալու համար պարտաւոր ենք մեր լեզուն զսպել չար և նենգաւոր խօսքեր խօսելուց:

ՏԱՍԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

Ընկերոջ և հարեանիդ թէ տանը և թէ նրա ունեցած ոչ մի բանին նախանձ աչքով չ'նայես:

Այս պատուիրանով Աստուած հրամայում է, որ մեր ընկերի բախտաւորութեան և նրա ամէն տեսակ բարիքների վրայ չ'նախանձել, այլ կամ աշխատել ուղիղ ճանապարհով ձեռք բերել այն ամէնը, որ մեր նախանձն է շարժում և դա կոչւում է ըարի նախանձ և կամ գոհ մնալ մեր ունեցածով, համարել այն Աստուծուց շնորհած բարիք:

13. ԵՕԹՆ ՄԱՀՈՒՉԱՓ ՄԵՂՔԵՐԸ ԵՒ ՆՐԱՆՑ ՀԱԿԱԴԻՐ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր կատարած այն բոլոր գործերը, որոնք հակառակ են Աստուծոյ օրէնքներին և Յիսուս Քրիստոսի տուած բարոյական պատուիրաններին, այսպէս էլ չ'լսելը մեր խղճի ձայնին՝ համարւում է մեղք:

Առաջին մեղքը գործեցին մեր նախածնողները, չ'կատարելով իրենց Ստեղծողի պատուէրը,

որին Սուրբ Գրքը «սկզբնական մեղք» անունն է տալիս: Այս մեղքի մէջ ծնվում են բոլոր մարդիկ, որովհետև մարդու ծնունդը սկիզբն է առնում մեղաւոր արմատից:

Բայց մարդիկ մեղանշում են և մկրտութիւնից յետոյ: Այն մեղքերը, որ մարդիկ գործում են մկրտութիւնից յետոյ իրանց ամբողջ կեանքի ընթացքում, կոչւում են մոլութիւններ կամ ներգործական մեղքեր: Ներգործական մեղքից մենք կարող ենք ազատուել սրտի կատարեալ զղջումով և սուրբ հաղորդութիւնով:

Ներգործական մեղքը լինում է թեթև և մահուլի:

Թեթև են համարվում այն մեղքերը, որ մարդ անկախ իրենից գործում է առանց որևէ շար նպատակ ունենալու:

Մահուլի մեղքը այն է, որ մարդ գործում է դիտաւորուած շար նպատակով իր ընկերին ֆրասելու համար և այդպիսի մեղքով մեղանշողները, Սուրբ Գրքի վկայութիւնով, բոլորովին զրկվում են Աստուծոյ խոստացած մեծ բարիքից.— այն է յաւիտենական և երջանիկ կեանքից:

Մահուլի ասուած մեղքերը եօթն են՝

1. Հպարտութիւն. 2. Նախանձ. 3. Բարկութիւն. 4. Ծուլութիւն. 5. Ազահութիւն. 6. Որկրամոլութիւն. 7. Բղջախոհութիւն:

1. Հպարտութիւնը այն մեղքն է, որ մարդ իր արժանաւորութիւնները շատ բարձր համարելով, արհամարհում է իր ընկերի բարեմասնութիւնները և այն բոլոր բարիքը և ընդունակութիւնները ինչ որ ունէ, չի համարում Աստուծոց և բնութիւնից ստացուած ձիրք, այլ իր սեփական ուժով ձեռք բերած:

Սրա հակադիր առաքինութիւնն է խոնարհութիւնը, այն է՝ որ մարդ ամէն դիպուածում իրեն հաւասար ընկեր է ճանաչում ամէնքին և այն բոլոր աչքի ընկնող առաւելութիւնները ինչ որ զգում է իր մէջ, համարում է բնական և Աստուծոց իրեն պարգևած շնորհ:

2. Նախանձը լինում է երկու տեսակ, չար և բարի, չար նախանձը մարդուն հալումաշ աւոյց ցաւերից մինն է, որով միշտ մարդու հոգին հիւանդանում է, երբ տեսնում է իր ընկերին բարեյաջող պայմանների մէջ ու գիշեր ցերեկ մտածում է զրկել նրան իր ունեցածից: Իսկ բարի նախանձը մարդու յառաջադիմութեան բնական միջոցներից մինն է, որ տեսնելով ընկերի բարձրանալը և նրա յառաջադիմելը՝ չի տխրում, այլ աշխատում է հաւասարուել նրան:

Սրա հակադիր առաքինութիւնն է ընկերսիրութիւնը, այն է՝ որ մարդ իր ընկերին պէտք է սիրի իր անձի պէս և նրա համար պէտք է մտածի այնպէս, ինչպէս իր համար է մտածում:

3. Բարկութիւնը ամենափաստակար հոգեկան հիւանդութիւն է, որ առաջ է գալի մարդու մէջ այն ժամանակ, երբ նա չի կարողանում իր վերջովմունքը զսպել և իր ընկերի ամենաչնչին անախորժ և անարգական խօսքին պատասխանում է կատաղի կերպով, մոռանալով մարդկային ամէն արժանապատուութիւն:

Սրա հակադիր առաքինութիւնն է համբերութիւնը, այն է՝ որ մարդ աշխատում է իր ընկերից վիրաւորանք ստացած ժամանակ մի քանի րօպէ զսպել իր բարկութիւնը, որով վիրաւորող ընկերին անսպասելի հիասթափութիւն և բարոյական տանջանք է պատճառում:

4. Ծուլութիւնը մի փաստակար ախտ է, որով մարդ ամէն բանից բարձր համարելով իր անձի հանգստութիւնը, բոլորովին մոռանում է կատարելու իր ամէն տեսակ պարտականութիւնները:

Սրա հակադիր առաքինութիւնն է աշխատասիրութիւնը, որով մարդ ցանկանում է, որ միշտ կատարած լինի իր բոլոր պարտականութիւնները, որոշելով իր հանգստութեան և աշխատելու ժամերը:

5. Ազահութիւնը մարդուն հոգեպէս և ֆիզիքապէս տանջող մի հիւանդութիւն է, որով մարդ ոչ մի միջոցի առաջ կանգ չ'առնելով, թէ լաւ և թէ վատ ճանապարհներով աշխատում է

հետզհետէ աւելացնել իր նիւթական միջոցները, երբէք չ'մտածելով իր անչափ հարստութիւնից բաժին հանել կարօտ մարդկանց:

Սրա հակադիր առաքինութիւնն է ողորմածութիւնը, երբոր մարդ մտածում է թէ Աստուծոյ տուած բարիքը միայն ինքը չ'պէտք է վայելէ, այլ պարտաւոր է նրանով օգնել նաև կարօտ և թշուառ մարդկանց և կատարել բարի և Աստուծահաճոյ գործեր:

6. Որկրամոլութիւնն է գերի դառնալ իր ստամոքսին և անչափ ուտել-խմելով բթացնել իր միտքը և կորցնել առողջութիւնը:

Սրա հակադիր առաքինութիւնն է չափաւորութիւնը, որով մարդ իր հաստատ կամքի ուժով կարող է չափաւորութիւն պահպանել թէ ուտել-խմելում և թէ կեանքի բոլոր հանգամանքներում չափաւորել իր ցանկութիւնները, պահպանելով իր հոգւոյ մտքի և անձի գուարթութիւնը:

7. Բղջախոտութիւնը մարդու վարք ու բարքը ապականող մի ախտ է, որով անվերջ հետեւելով իր վատ կրքերին, չի կարող զսպել իրեն:

Սրա հակադիր առաքինութիւնն է Ողջախոտութիւնը, որով մարդ աշխատում է, որ իր կեանքը մաքուր անցկացնի, անարատ վարք ունենայ, հեռանայ այն բոլոր անվայել մտածմունքներից և գործերից, որոնք տանում են մարդուն դէպի անարգ գործերը:

Յ Ա Ն Կ

1. Յառաջաբան	3
2. Քրիստոնէական ուսման նախապա- րաստական գիտելիքներ	5
3. Աստուածային յայտնութիւն և Աստուա- ծաշունչ սուրբ գիրք	6

ԱՌԱՋԻՆ ՄԵՍՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱԽՍ

4. Հաւատի հանգանակը և նրա ծագումն	9
5. Հաւատամքի Ա. յօդուածի բացատրու- թիւնը	15
Ամենասուրբ Երրորդութիւն	16
Աշխարհի և մարդու ստեղծագործու- թիւնը	18
Աստուծոյ նախախնամութիւնը	21
6. Հաւատամքի Բ. յօդ. բացատրութիւնը	»
» Գ. յօդ. բացատրութիւնը	23
» Դ. յօդ. բացատրութիւնը	26
» Ե. յօդ. բացատրութիւնը	27
» Զ. յօդ. բացատրութիւնը	28
» Է. յօդ. բացատրութիւնը	»

Հաւատամքի Ը. յօդ. բացատրութիւնը. 29
 » Թ. յօդ. բացատրութիւնը. 30
 Հաւատամքի Ժ. յօդ. բացատրութիւնը. 33

7. ԵԿԵՂԵՅՈՒ ԵՕԹՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

Մկրտութիւն 33
 Դրոշմ 35
 Ապաշխարութիւն 36
 Հաղորդութիւն 37
 Ամուսնութիւն կամ պսակ 39
 Կարգ կամ Ձեռնադրութիւն 41
 Օծուսն կամ Այցելութիւն հիւանդաց 42
 Հաւատամքի ԺԱ. յօդ. բացատրութիւնը 43
 » ԺԲ. յօդ. բացատրութիւնը 44

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՅՈՅՍ

8. Աղօթքի մասին ընդհանրապէս 46
 9. Տէրունական աղօթք 49

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կոչումն 49
 Առաջին խնդրուածք 50
 Երկրորդ խնդրուածք 51

Երրորդ խնդրուածք 51
 Չորրորդ խնդրուածք 52
 Հինգերորդ խնդրուածք 53
 Վեցերորդ խնդրուածք 54
 Եօթներորդ խնդրուածք »
 Փառաբանութիւն 55

10. Ինն երանութիւններ 56

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍՆ

11. Քրիստոնէական սէր 61
 12. Աստուածային օրէնք և Տասն պատուիրաններ 62
 Առաջին պատուիրան 65
 Երկրորդ » »
 Երրորդ » 66
 Չորրորդ » »
 Հինգերորդ » 68
 Վեցերորդ » 69
 Եօթերորդ » »
 Ութերորդ » 70
 Իններորդ » »
 Տասներորդ » 71
 13. Եօթն մահուչափ մեղքերը և նրանց հակադիր առաքինութիւններ »

H A P.
H 2-95.

ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՂԷԿ

Պահեստը գտնուում է «Գիր» գրավանդառանոցում